

Originalspråk: Norsk

Ášši/Sak OOU 004/13

K

Ášši/Sak SP 027/13

Strategi for sikring og utvikling av samisk kultur ved energiutbygginger

Arkivsaknr.
11/3565

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	06.05.13	SR 065/13
Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen	21.–24.05.13	OOUK 005/13
Sametingets plenum	3. – 7.06.13	SP 27/13

Saken påbegynt torsdag 6. juni 2013 kl. 10.33

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1			Sak SR 065/13 Strategi for sikring og utvikling av samisk kultur ved energiutbygginger

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametingsrådet legger følgende strategidokument fram for plenumsbehandling:

Strategi for sikring og utvikling av samisk kultur ved energiutbygginger

1. Innledning

Sametinget ble opprettet som følge av strid om energiutbygging. Konflikten rundt neddemningen av Alta-/Kautokeinovassdraget dannet grunnlaget for dagens samepolitikk og var en direkte årsak til at Sametinget ble opprettet. Utbygginger av vannkraftverk, vindkraftverk og kraftlinjer er også i dag en utfordring for bevaring av naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Storsamfunnets økende behov for energi vil presse fram nye kraftverksprosjekt og dermed utvidelse og utbedring av kraftoverføringsnettet. Sametinget behandler årlig mange konsesjonssaker i knyttet til energi. Ved årsskiftet 2012/2013 forelå det over 270 søknader om nye vann- og vindkraftverk, samt kraftlinjer, bare i de tre nordligste fylkene i følge NVEs nettsider.

Den store interessen for kraftutbygginger de siste årene har ført til et press på arealer i samiske områder. Det kan forventes at denne utviklingen forstrekes. Klimamål medfører en større satsing på vindkraft. Myndighetene har innført en ordning med el-sertifikater som skal bidra til finansiering av fornybar energi. EU har innført et fornybardirektiv med formål om å øke andelen fornybar energi av EU- landenes totale konsum elektrisk kraft. I tillegg er det ønske om å redusere CO2 utslipp ved elektrifisering av sokkelen. Disse forholdene, sammen med et lavt rentenivå og økende etterspørsel, vil bidra til at viljen til utbygging av kraftverk vil øke også i kommende år.

Sametinget ser at dagens samfunnsutvikling tilsier behov for økt energiproduksjon for å sikre vekst og utvikling i samfunnet. Dette gjelder også det samiske samfunnet. Samtidig er vi tydelig på at våre tradisjonelle næringsområder og vår kultur må gis utviklingsmuligheter.

Sametingets hovedmålsetning er å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsutvikling. Dette gjelder også ved behandling av og konsultasjoner om søknader om utbygginger som følge av energiutvinning. Disse utgjør ofte store inngrep i områder hvor det tidligere ikke har vært inngrep. På denne bakgrunn har Sametingsrådet tatt initiativ til å utarbeide dette strategidokumentet. Strategidokumentet skal peke på utfordringer, målsettinger og strategier.

2. Beslutningsprosesser og virkemidler

a. Endringer for nettutbygging

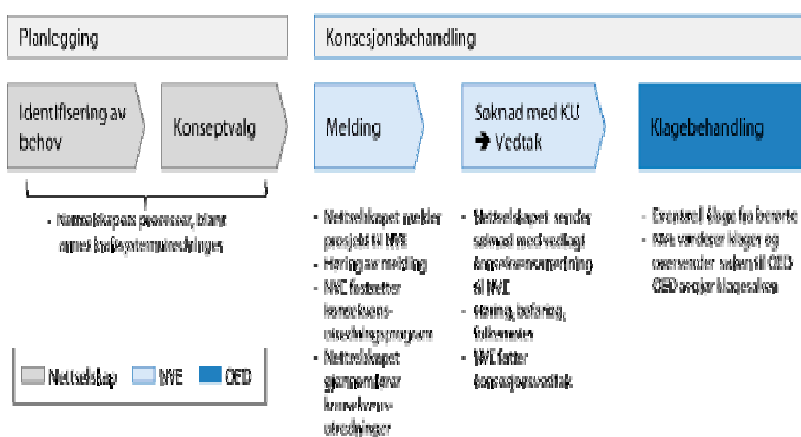
Regjeringen la i mars 2012 fram en melding til Stortinget (Meld. St. 14) om utbygging av strømmettet. Meldingen har fått tittelen *Vi bygger Norge - om utbygging av strømmettet*. I følge meldingen er det behov for store investeringer i strømmettet for å sikre at alle deler av landet får en sikker strømforsyning og jevnere priser. Det legges også vekt på at kapasiteten må økes for å gi muligheter for utbygging av mer fornybar energi, og for å møte forbruksveksten i petroleumssektoren, industrien og i områder med befolkningsvekst. Nettmeldingen legger opp til utbedringer av både distribusjonsnett, regionalnett og sentralnettet. Statnett har ansvaret for utbygging av sentralnettet, mens nettselskapene står ansvarlig for regionalnettet og distribusjonsnettet.

Det ble som kjent gitt konsesjon til utbygging av deler av sentralnettet for Nord-Norge i 2012 ved at 420 kV ledningen fra Ofoten til Hammerfest ble godkjent av NVE. Denne saken er nå til klagebehandling i OED etter at flere instanser har påklaget vedtaket. Sametinget har også

påklaget konsesjonsvedtaket da dette representerer et meget stort arealinngrep i det samiske området. Søknaden omfatter en kraftlinje med en lengde på hele 370 km og skal gjennom noen av de mest sentrale reindriftsområdene i Norge. Kraftlinja vil berøre i alt 30 reinbeitedistrikt og en svensk sameby, samt en mengde med samiske kulturminner. Linja er et godt eksempel som illustrerer hvilke inngrep forbedringer av kraftnettet kan medføre i samiske områder.

I nettmeldingen slås det fast at samene som urfolk har rettigheter etter ILO-konvensjon 169 om utbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater. Der understrekes at samene har særlig rett til naturressurser i tradisjonelle samiske landområder, og at dette omfatter en særlig rett til beskyttelse mot inngrep i disse ressursene og til å delta i bruk, styring og bevaring av disse.

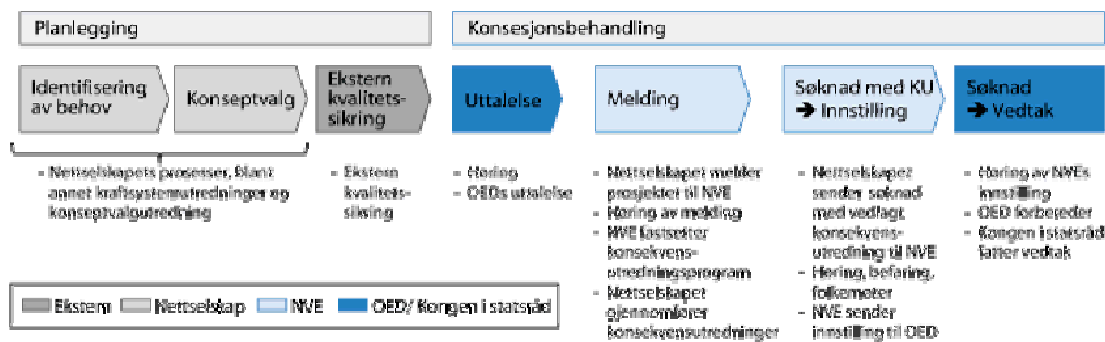
Nettmeldingen "Vi bygger Norge – om utbygging av strømmettet" skisserer endringer og effektivisering av dagens konsesjonsbehandlingen av kraftledninger. Etter dagens system

fatter NVE vedtaket om konsesjon og OED er klarinstans.

Figuren viser en skjematisk oversikt over gjeldende system og praksis for behandling av tillatelser til nettutbygging.

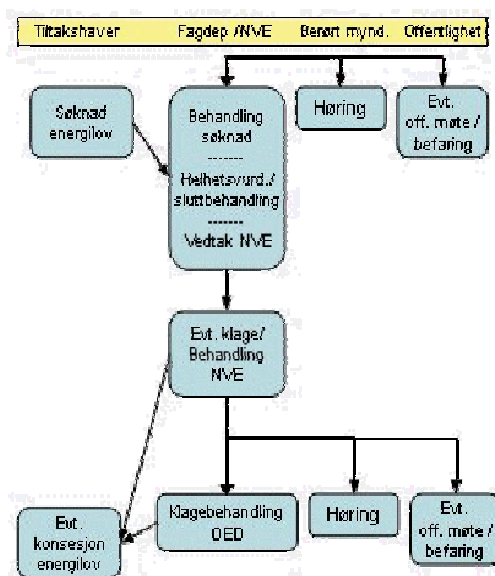
Berørte samiske interesser konsulteres på flere stadier i prosessen, både om utredningsprogrammet, som ledd i NVEs konsesjonsbehandling og ved en eventuell klage til OED. I det endrede opplegget forslår regjeringen å heve vedtaksmyndigheten for større kraftlinjesaker. Dette vil innebære at NVE lager en innstilling til departementet og saken avgjøres med vedtak av Kongen i statsråd. Klagebehandlingen vil dermed falle bort. Regjeringen ser på dette som en effektivisering av saksgangen. Den foreslåtte nye saksgangen illustreres av følgende figur:

Det er ikke avklart hvordan samiske interesser skal ivaretas i det nye systemet. Det slås imidlertid fast at de foreslåtte endringene i konsesjonsbehandlingen ikke innebærer endringer i den plikten folkeretten og dagens konsultasjonsavtale pålegger energimyndighetene. Regjeringen legger opp til at konsesjonsprosedyrene skal drøftes med Sametinget i det videre arbeidet med meldingen.

Det vil være i Sametingets interesse å beskytte samenes områder og ressurser som grunnlag for næringsutøvelse. Det blir derfor viktig å få konsultasjonsprosedyrer som gir Sametinget og andre berørte samiske interesser reell innflytelse ved konsesjonsbehandling av større kraftlinjer.

b. Kraftutbygginger etter energilov mv.

Antall konsesjonssaker for bygging av vind- og vannkraftverk har økt de senere år. Ved årsskiftet 2012/2013 hadde NVE nærmere 300 vind- og vannkraftsøknader under behandling bare i de fire nordligste fylkene. Det er ikke tvil om at dersom bare en brøkdel av disse blir realisert vil dette føre til betydelig forringelse av naturgrunnlaget for samisk kultur og næringsutøvelse. Konsesjonssaker som behandles etter energiloven er kraftledninger, vindkraftverk, små vannkraftverk, gasskraftverk m.v. Figuren viser saksgangen for konsesjonsbehandling av kraftutbygginger etter energiloven.

Saksgangen ved behandling av større vannkraftverk er mer omfattende. Disse sakene behandles etter vassdragsloven og det er OED som gir konsesjon etter innstilling fra NVE. Prinsipielle saker legges fram for Stortinget. Stortinget er også klageinstans for større vannverksutbygginger som behandles i medhold av vassdragsloven. Alle større vannverksutbygginger skal konsekvensutredes før konsesjons- søknaden vurderes. I de nordligste fylkene er det pr i dag få søknader om store vannkraftverksutbygginger under behandling.

Sametinget er høringspart for alle meldepliktige energiutbygginger innenfor det samiske området. Storparten av sakene som Sametinget gir høringsuttalelser til omhandler vindkraft og småkraftverk. Det er få søknader om andre former for kraftverk som gasskraftverk, tidevannskraftverk, m.v.

På grunn av gode vindforhold er Norge kanskje det landet i Europa som har best forutsetninger for å produsere mye vindkraft. Tradisjonelt har vindkraftverkene blitt plassert på vindfulle steder langs kysten, mens det nå også blir mer vanlig å plassere dem til havs der de monteres på bunnen. De fleste vindkraftverk i Norge er installert i vindparker på land.

Disse okkuperer store arealer og fører til betydelige inngrep i naturen. Mange mener at de også representerer en visuell forurensing av landskap.

Konsesjon for vindkraftverk behandles etter energiloven. Prosjekter der installert effekt overstiger 10 MW utløser krav om konsekvensutredning. En enkelt vindmølle produserer vanligvis 3 eller 4 MW. Siden de fleste kraftverkene utformes som vindparker må de konsekvensutredes. I samtlige vindkraftsaker, som Sametinget har behandlet de seneste år, har det derfor vært krav om konsekvensutredning. Konsekvensutredningen utarbeides av tiltakshaver og sendes, sammen med søknaden, til NVE for konsesjonsbehandling. Vindkraftsaker omfattes av konsultasjonsavtalen med NVE, i tillegg til at Sametinget er høringsinstans og dermed har mulighet for å reise innsigelse.

Søknader om småkraftverk behandles også etter energiloven. Disse søknadene har en enklere saksprosess enn de større vannkraftverkene som behandles etter vassdragsloven. Det stilles vanligvis ikke krav om konsekvensutredning. Micro- og minikraftverk er ikke konsesjonspliktige og behandles etter plan- og bygningsloven.

Isolert sett kan et småkraftverk tilsynelatende virke som et lite naturinngrep. Men ulempene med småkraftverk kan likevel bli store. De representerer ofte det første inngrepet i tidligere inngrepfrie områder. Anleggsveiene kan åpne opp for nye utbygginger, og dermed over tid danne et alibi for ytterligere inngrep. Inntaksdammene kan medføre risiko og ulempe for reindrifta ved bl.a. neddemming av beiter og usikker is. Anleggsperioden og økt ferdsel i området vil medføre ulemper for reindriftsnæringen. Men den største konsekvensen vil ofte være de negative virkningene av alle småkraftverkene samlet, og da særlig sammen med annen infrastrukturutbygging. For enkelte reinbeitedistrikt med begrensede disponible beitearealer kan selv små utbygginger og inngrep gi betydelige konsekvenser. Det er derfor positivt at NVE de siste par årene har innført en praksis der de samler alle søknadene om småkraftutbygginger innenfor ett reinbeitedistrikt i bolker og gjennomfører en samlet konsesjonsbehandling av alle søknadene. Praksisen er innført bl.a. for å få en bedre vurdering av de samlede virkningene.

Småkraftverk vil i mange tilfeller også kunne berøre og skjemme samiske kulturminner. Sametinget har en praksis med at vi gir tilbud til tiltakshaver om befaringsavtale av søknadsområdet før konsesjonssøknaden behandles. Dette er med på gjøre saksgangen smidigere, da man allerede i en tidlig fase avdekker om kraftverket vil komme i konflikt med eventuelle automatisk fredede kulturminner. Konsesjonssøknader for småkraftverk omfattes ikke av konsultasjonsavtalen med NVE, men Sametinget har anledning til å fremme innsigelse i disse sakene.

c. Høring av utredningsprogram, høring av KU og konsesjonssøknad, høringsmøter

I konsesjonssaker etter energiloven kommer Sametinget i befatning med saken i flere av fasene i saksgangen. De fleste sakene som omhandler energiutbygginger starter med at

utbygger sender inn en melding om tiltaket til NVE, som videresender denne til berørte myndigheter. I meldingen skal søker oppgi om tiltaket skal konsekvensutredes.

Forskrift om konsekvensutredninger har krav om at det må utarbeides konsekvensutredning (KU) for vindkraftverk med installert effekt på mer enn 10 MW. Dette medfører at KU-

bestemmelsene vil være aktuelle for de fleste søknadene om vindkraftverk. Ved søknader om vannkraftutbygginger som har en energiproduksjon på 40 GWh/år skal også utarbeides konsekvensutredninger. For søknader med økt produksjon mellom 30 og 40 GWh/år er det NVE som bestemmer om prosjektet kommer inn under KU-bestemmelsene. Kraftlinjer over 20 km i ny trase skal konsekvensutredes.

Innholdet i en KU skal være i overensstemmelse med krav som framgår av forskrift om konsekvensutredninger. KU legges frem som en samlet rapport, og består vanligvis av en sammenstilling av flere ulike fagrapporter. Det er ulike tema som skal konsekvensutredes, avhengig av hvilke interessefelt som vil bli berørt av utbyggingen. Disse temaene avklares i utredningsprogrammet/planprogrammet. De temaene som vanligvis berører samiske interesser er reindrift, annen samisk næringsutøvelse, jakt og fiske, kulturminner og inngrepssvære områder (INON). Sametinget kan ved melding om anlegg uttale seg om det er temaer som det er ønskelig å utrede. Det kan også være aktuelt å konsultere NVE om fastsetting av utredningsprogrammet.

Det at konsekvensutredningene ikke tar hensyn til samlede virkninger av tiltak har ført til at det har utviklet seg en skepsis blant samiske rettighetshavere, og da særlig blant reinbeitedistriktene. Sametinget kan forstå denne skepsisen. Utredningene tar for seg kun det ene planlagte tiltaket og ser isolert på hvilke konsekvenser denne utbyggingen vil ha for reindriften og beiteområdene. Eksisterende inngrep og andre planlagte tiltak tas ikke med i betraktningen. Begrunnelsen er at en tiltakshaver ikke kan pålegges å vurdere konsekvensene av andres utbygginger. Konklusjonene i konsekvensutredningene blir derfor ofte anlegget har liten eller middels negativ effekt på reindriften i området. Mens tiltaket for reindriftsutøverne representerer ett blant mange inngrep de må forholde seg til og innrette sin drift etter, sammen med allerede eksisterende og gjennomførte utbygginger. Det er en svakhet ved dagens regelverk at det ikke er større fokus på vurdering av samlede virkninger av ulike inngrep.

Etter at tiltakshaveren har utarbeidet KU, legges denne ut til høring sammen med konsesjonssøknaden. Det er vanlig at NVE gjennomfører både befaringer og høringsmøter dersom tiltaket er av en viss størrelse. Sametinget deltar ofte på befaringer og høringsmøter, noe avhengig av kapasitet og ressurser. Høringsmøtene fungerer mest som

informasjonsinnhenting for NVE. Det gis mulighet for å fremlegge meninger og synspunkter om tiltaket, men av tidsmessige årsaker vil muligheten til dialog ofte være begrenset.

Sametinget gir høringsuttalelser i saker der tiltaket berører samiske interesser. Saker med negativ virkninger for samisk kultur og næringsutøvelse prioriteres.

d. Innsigelsesmyndighet

Sametinget har virkemidler for å utøve en viss påvirkning på energiutbygginger. Disse virkemidlene brukes aktivt i dag med det formål å ivareta samiske interesser ved inngrep som følge av energiutbygginger. Sametinget regnes som berørt organ for alle meldepliktige energiutbygginger innenfor det samiske området. Reglene om innsigelse i plan- og bygningsloven gjelder så langt de passer ved behandling av søknader om konsesjon etter energiloven. De samme organene som har innsigelsesrett etter plan- og bygningsloven, har også innsigelsesrett i konsesjonssaker. Dette medfører at Sametinget har innsigelsesmyndighet i hht energiloven. Innsigelsesmyndigheten følger de samme reglene som innsigelse etter plan- og bygningsloven og gir en rett til å reise innsigelse mot planlagte kraftutbygginger. Retten til innsigelse kan brukes i saker der energiutbygginger fører til vesentlig ulempe for samisk kultur eller næringsutøvelse.

e. Klage

De samme organer som har innsigelsesrett etter plan- og bygningsloven, har også klagerett på konsesjonsvedtaket. Dette innebærer at Sametinget har klagerett i saker om konsesjoner til kraftlinjer og kraftverk som behandles av NVE etter energiloven. Klageretten er delvis betinget av om Sametinget har fremmet innsigelse til saken da den var på høring. Olje- og energidepartementet (OED) er klageinstans for konsesjonsvedtak fattet av NVE. Det er innarbeidet en praksis der OED konsulterer Sametinget i klagesakene.

For konsesjonsvedtak til større vannkraftanlegg, samt vannkraftverk der det er behov for vassdragsreguleringer, er det Stortinget som er klageinstans. I disse sakene er det OED som gir konsesjonen. Konsultasjonsavtalen med statlige myndigheter gjelder også for klager på større vannanlegg. I slike klagesaken gjennomføres konsultasjonene med OED.

f. Konsultasjoner

Som urfolk har samene rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. For å sikre at arbeidet med saker som kan påvirke samene direkte gjennomføres på en tilfredsstillende måte, ble det inngått en konsultasjonsavtale mellom Sametinget og Regjeringen den 11. mai 2005. Sametinget har med grunnlag av denne inngått en egen konsultasjonsavtale med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) datert 31.03.09. Avtalen gjelder konsultasjoner for alle tiltak innen energiområdet som overskrider grensene

som er angitt i forskrift om konsekvensutredninger av 1. april 2005. Dette gjelder kraftledninger, vindkraftanlegg, vannkraftanlegg og vassdragsreguleringer.

Konsultasjonsavtalen gir også samiske lokalsamfunn og særskilte samiske interesser, som kan bli direkte påvirket av lovgivning eller tiltak, rett til konsultasjoner. Staten skal i slike tilfeller samordne konsultasjonsprosessene med Sametinget.

Det kan konsulteres i ulike faser av saksgangen i energisaker. Det vanlige er at konsultasjoner gjennomføres i forbindelse med fastsetting av program for konsekvensutredninger og ved høring av selve konsesjonssøknaden, samt under eventuell klagebehandling.

g. Finnmarksloven og Finnmarkseiendommen

I Finnmark er Finnmarkseiendommen (FeFo) den største grunneieren ved at de eier over 90% av fylkets areal. Dette arealet skal FeFo forvalte med hjemmel i Finnmarksloven. Loven pålegger FeFos styre et særlig ansvar for å ivareta samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv. Finnmarkslovens § 10 legger opp til at FeFo skal vurdere alle saker som omhandler endret bruk av utmark i Finnmark. Utbygginger av kraftverk og kraftlinjer inngår i denne kategorien og må derfor behandles av FeFos styre. Ved denne behandling skal tiltakets betydning for samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv vurderes, og Sametingets retningslinjer for endret bruk av utmark skal legges til grunn. Sametinget velger 3 av FeFo-styrets 6 medlemmer. Gjennom selve valget og ved oppfølging av valgte styremedlemmer har Sametinget muligheter til å påvirke FeFos forvaltning av grunn i Finnmark.

FeFo er i tillegg deleier i kraftselskapet Finnmark kraft AS, som står for store deler av vindenergiproduksjonen i Finnmark. Selskapet er allerede stor på vindkraftproduksjon og en viktig aktør innen energisektoren i Finnmark. Som eier av kraftselskap vil FeFo kunne oppnå økonomisk fortjeneste og gjennom det øke overskuddet. I følge finnmarkslovens § 15 skal FeFos styre avgjøre om overskuddet skal benyttes til allmennyttige formål eller utbetales til Sametinget og Finnmark fylkeskommune.

h. Samarbeidsavtale med Statskog

Sametinget har i 2012 inngått en avtale med Statskog. Formålet med avtalen er å utvikle felles forståelse og å oppnå Sametingets tilslutning til Statskog SF sine arealdisponeringer, bruk og utnytting av fornybare ressurser. Vindkraftutbygginger er nevnt som eksempel på arealdisponeringer som omfattes av avtalen. Avtalen forutsetter konsultasjoner mellom Sametinget og Statskog SF i saker der Sametinget ser dette som ønskelig. Avtalen er derfor aktuell ved behandling av energiutbygginger innenfor det samiske området, med unntak av Finnmark. I Finnmark gjelder Finnmarksloven.

3. utfordringer

a. Økologisk og kulturell bærekraft (arealgrunnlag for tradisjonelle næringer)

Strid om energiutbygging er en direkte grunn til utviklingen av den nye samepolitikken man har hatt siden slutten av 1980 tallet. Energiutbygginger utgjør fremdeles en krevende utfordring i møte mellom staten og storsamfunnets behov for ressursutnyttning og økonomisk utvikling, og det samiske samfunnets behov for å sikre land- og ressursrettigheter og tradisjonelle kulturbærende næringer.

Vi opplever stort press for bl.a. vindkraftutbygging i store deler av det samiske området. Vindkraft regnes som en miljøvennlig kraftkilde. For å redusere utslippene av CO2 satses det i dag på produksjon av kraft fra fornybare kilder. EU har satt som mål å redusere utslippene av klimagasser med 20 prosent og øke andelen energi fra fornybare kilder med 20 prosent innen 2020. Klimameldingen legger opp til at Norge skal være karbonnøytralt i 2050. Dersom disse målene skal nås, vil det bli behov for store utbygginger. Sannsynlighet er derfor stor for at dette også vil medføre mange og omfattende inngrep i de tradisjonelle samiske områdene. Sametinget har ved mange anledninger uttalt at det er et paradoks at urfolksområdene i nord er de som først får merke konsekvensene av klimaendringene og at det samtidig er de som tilsynelatende må bære de største byrdene av de avbøtende tiltak.

Arealpresset er særlig sterkt i det sørsamiske området og i Vest-Finnmark. Ved årsskiftet 2012/2013 hadde NVE 47 vindkraftsøknader under behandling bare i de fire nordligste fylkene. 3 av disse gjaldt offshoreanlegg. Resterende 44 gjaldt vindparker på land. Disse vil representere betydelige naturinngrep. I Nord-Trøndelag er det 13 vindparker under planlegging. Mange av disse planlegges bygd på innlandet og vil medføre betydelige tap at beiteland for reinbeitedistriktene i området, som allerede i dag opplever et stort arealpress som følge av andre utbyggingstiltak.

Videre foreligger det 9 søknader om bygging av småkraftverk i Finnmark, 43 i Nord-Trøndelag, 101 i Troms og hele 124 i Nordland. Det er ikke tvil om at dersom bare en brøkdel av disse blir realisert, vil dette medføre betydelige inngrep.

Reindriften er den samiske næringa hvor konsekvensene av arealinngrep som følge av energiutbyggingen får størst konsekvenser. En kommunikasjon fra myndighetene side om at reindriften på den ene siden økologisk må tilpasse reintallet til arealgrunnlaget og på den andre siden samtidig må tåle stadig nye arealinngrep, oppleves som belastende for næringsaktørene. Det er ingen uenighet om at staten har et særlig ansvar for å sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur, og at dette i høyeste grad også gjelder ved behandling av energisaker. Utfordringen er *hvordan* dette skal ivaretas.

b. Økonomisk bærekraft

De siste årene har det vært uttrykt vilje til en stadig sterkere satsing på energiutbygging. Satsing på vindkraft, innføringen av el-sertifikater, innføring av EUs fornybardirektiv og

elektrifisering av sokkelen har resultert i et stadig økende politisk press på, og etter hvert et faktisk arealpress, i helt sentrale samiske nærings- og bosettingsområder.

Interessen for vind- og vannkraftverk er økende. Dette har bl.a. sammenheng med innføring av el-sertifikater. El-sertifikatene skal være med på å finansiere fornybar energi gjennom at produsenter av annen form for kraft må kjøpe en viss andel sertifikater i forhold til egen produksjon. Disse midlene tildeles da som subsidier til produsenter av fornybar energi som f.eks. vindkraftutbyggere. Sametinget frykter at subsidierte vindkraftverk i tradisjonelle samiske områder vil bli en betydelig arealkonkurrent til samiske næringer.

I et viktig samisk område som Finnmark er ikke vindressursene og forutsetningene for vindkraftutbygging større og bedre enn i andre mer sentrale deler av landet. Dette underbygges av en rapport som Kjeller Vindteknikk utarbeidet for Sametinget i 2010. Formålet med rapporten var å sammenligne utbygging av vindkraft i Finnmark og Rogaland. Rapporten konkluderer med at det er betydelig dyrere å bygge ut vindkraft i Finnmark enn i Rogaland. Begrunnelsen for dette er avstand til forbruksområder og kostnader i kraftlinjenettet. Kjeller Vindteknikk peker også på at vindkraftprosjekter vil gi ulike konsekvenser når det gjelder reindrift og samiske interesser, samt for inngrepsfrie områder (INON) og friluftssinteresser.

Det kan stilles spørsmål ved om elsertifikat-ordningen er et effektivt virkemiddel for å redusere CO₂- utslipp. Derimot kan det vise seg at ordningen kan være et effektivt virkemiddel for industriutvikling i arealkonkurransen med en urfolksskulturen.

c. Konsultasjoner

Energiutbyggingssaker er konsultasjonspliktige. NVE og Sametinget inngikk 31. mars 2009 en avtale om gjennomføring av konsultasjoner. Avtalen søker å klargjøre gjennomføringen av konsultasjoner på en måte som er best mulig tilpasset øvrige saksbehandlingsprosedyrer. Avtalen innebærer ingen innskrenking av den konsultasjonsplikten som følger av folkeretten (ILO 169 og SP art. 27, jf. art. 1) eller fastsatte konsultasjonsprosedyrer mellom statlige myndigheter og Sametinget.

NVE gjennomfører ikke reelle konsultasjoner med Sametinget. De gjør heller ikke det med direkte berørte samiske interesser og rettighetshavere. NVE nekter å dele sine vurderinger og utkast til beslutninger i konsesjonssaker. Dette innebærer at det ikke gis full informasjon på alle stadier av saken, og det gis ikke mulighet til å drøfte alternative løsninger og/eller vilkår til søknadene. NVE begrunner sin motstand mot at Sametinget gis informasjon om deres vurderinger og utkast med at det er problematisk overfor andre interesser som i like stor grad blir påvirket av vedtak, som samiske interesser. I tillegg framhever NVE at Sametinget har mulighet til både å reise innsigelse og fremme klage til søknader og vedtak.

NVE og Sametinget har siden 2010 hatt et arbeid som har søkt å bringe klarhet i praktiseringen av konsultasjonsforpliktelsene, uten at det har lyktes. I forståelse med Sametinget ba NVE ved brev av 27.11.12 om møte med Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Olje- og energidepartementet for å drøfte uenighetene.

Formålet med konsultasjoner er å oppnå enighet eller samtykke. Det avgjørende er derfor at det deles informasjon som muliggjør dette. Det skjer i saker som behandles etter plan- og bygningsloven ved at et konkret planforslag med bestemmelser og retningslinjer sendes på høring. Sametingets innsigelser i saker etter plan- og bygningsloven fører til forhandlinger og mekling om konkrete forslag og vurderinger. Noe tilsvarende skjer ikke ved høringer av konsesjonssaker, heller ikke der det er fremmet innsigelse.

Det er Sametinget vurdering at statens konsultasjonsplikt i dag ikke ivaretas av NVE i energisaker. Innsigelser og klager i energisaker innebærer at endelig avgjørelse tas av Olje- og energidepartementet. Olje- og energidepartementet bygger sine vurderinger på NVEs vedtak, men Olje- og energidepartementet er også konsultasjonspliktig overfor Sametinget og direkte berørte samiske interesser og rettighetshaver i sin behandling. Avtalen mellom NVE og Sametinget om gjennomføring av konsultasjoner har ingen merverdi utover det som følger av fastsatte konsultasjonsprosedyrer. I oppfølgingen av Samerettsutvalget pågår det nå konsultasjoner om lovfesting av statens konsultasjonsplikt. I dette arbeidet blir også konsultasjoner for enkeltvedtak, som saker etter energilovgivningen drøftet.

d. Folkeretten

De er bred enighet om at FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27 innebærer en materiell skranke for hva staten kan foreta seg, eller tillate andre å foreta seg, uten å krenke bestemmelsen. Om et tiltak medfører en nektelse av retten til å utøve kulturen, kan det ikke tillates. Dette uten hensyn til at tiltaket har positive sider for majoritetsbefolkningen eller flertallet av befolkningen for øvrig. Videre er det brei enighet om at i de tilfeller et tiltak kan begrense eller skade kulturutøvelsen uten at det isolert sett utgjør en krenkelse av artikkel 27, så skal det foretas en vektlegging av hensynet til urfolkets kulturutøvelse ved vurderingen av tiltaket. De seinere år har FNs menneskerettighetskomité og tolket SP artikkel 27 slik at særlige inngripende tiltak av vesentlig betydning for urfolk innebærer krav om at det må foreligge et fritt forhåndsinformert samtykke. Staten kan ikke tillate og urfolk kan ikke samtykke tiltak som fratrar urfolket retten til kulturutøvelse. Tiltak som i betydelig grad setter i fare eller griper inn i tradisjonelle nærings- eller leveveier av vesentlig betydning for vedkommende urfolk kan også bare skje etter et fritt forhåndsinformert samtykke. I særlige inngripende saker foreligger det derfor en nektingsrett for det berørte urfolket.

Utfordringen for praktiseringen av denne rettsstilstanden er å oppnå faglige gode vurderinger av om tiltak innebærer en nekting av kulturutøvelsen, eller setter en i fare for å nekte utøvelsen av tradisjonelle nærings- og leveveier. Det foreligger ikke saker som kan gi gode

vurderingsreferanser eller presedens. I tillegg til dette skjer det i dag i liten grad ordentlige vurderinger av tiltak opp mot SP artikkel 27 i enkeltsaker. I den grad det skjer er dette overfladisk.

De siste år er det i flere ressurslover innarbeidet bestemmelser om at hensynet til samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv skal gis vesentlig vekt (plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven, havressursloven, havenergiloven, laks- og innlandsfiskekloven). Selv om denne vektleggingsplikten også følger av grunnloven § 110a og menneskerettloven er fraværet av en slik bestemmelse i sameloven og/eller andre sektorlover som i energiloven med på å hindre en effektiv oppfølging av forpliktelsen i hele forvaltningen.

e. Kapasitet og kompetanse

I nettmeldingen gir departementet uttrykk for at det er viktig at nettselskaper involverer interessenter og potensielt berørte i en tidlig fase. Sametinget mener at det samme bør gjelde for alle former for energiutbygginger. For samiske rettighetshavere er imidlertid utfordringen ikke at nettselskaper og andre ikke vil ha kontakt og dialog med dem, men at de ikke har kapasitet og kompetanse til å være i et meningsbærende samvirke. Asymmetrien i kapasitet og kompetanse er for stor.

Sametinget har derfor aktivt gått inn å støttet et initiativ fra Norske Reindriftsamers Landsforbund og Svenska Samernas Riksförbund om etablering av en faglig profesjonell og uavhengig stiftelse – kalt Protect – som skal ha fokus på samiske arealinteresser og landrettigheter, samt å arbeide for økt forståelse for de grunnleggende forutsetningene for et bærekraftig samisk samfunn. Samiske rettighetshavere i både Norge og Sverige har begrensede ressurser og muligheter til å ivareta sine bruksområder og rettigheter i møte med offentlig planlegging og private utbyggere. Dette gjelder også innenfor energiområdet. Her vil Protect kunne bistå bl.a. reinbeitedistriktene med profesjonell hjelp i konsesjonsprosesser og i forhandlinger med utbyggingsektorer. Det er forutsatt at Protect finansieres med offentlig støtte og støtte fra industrien selv.

Sametinget utarbeidet en mineralveileder i 2010. Den nye mineralloven var ikke tilstrekkelige forutsigbar i forhold til samiske rettigheter og interesser som etterspørres av en kapitalkrevende mineralindustri. Målsetningen med mineralveilederen var derfor å oppnå dialog med selskapene ved å lage avtaler som tar hensyn til samiske interesser, og dermed gi selskapene en større forutsigbarhet for undersøkelsesarbeider og søknader om driftskonsesjoner. Denne tankegangen kan til en viss grad overføres til energiområdet. Motsvaret til energimyndighetens motvilje til fullverdig å involvere Sametinget i konsultasjoner kan være å utarbeide en veileder som skal forbedre samhandlingen mellom rettighetshavere og energiutbyggere. Denne veilederen vil da være basis for opprettelse av avtaler mellom energiselskap og andre samiske rettighetshavere ved utbygging og drift av kraftverk.

f. Tillit til faglige utredninger

Det er en bekymringsfull stor mangel på faglig konsensus og konsensus mellom noen utrednings-/fagmiljø og reindrifta i spørsmålet om hvordan reinen reagerer og forholder seg til naturinngrep. Det som står i nettutbyggingsmeldinga om at ”reinen tilvenner seg kraftledninger etter en tid”, foreligger det ikke tilstrekkelig faglig grunnlag for å hevde. Energimyndighetene benytter seg dessuten av forskning som i svært liten grad er publisert i forskningsfaglige tidsskrifter. Det har derfor utviklet seg en situasjon der det er fravær av tillit mellom noen fag- og utredningsmiljøer, reindrifta og offentlige myndigheter. Dette er svært uheldig og vanskeliggjør beslutningsprosesser knyttet til nye arealinngrep i reindriftsområdene.

Både landbruket og fiskerinæringen har egne utdanningsinstitusjoner ved Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås og Fiskerihøgskolen i Tromsø. Mens det for reindriften ikke finnes en liknende akademisk utdanningsinstitusjon. En høyere reindriftsfaglig utdanning ville kunne generere fagfolk med spisskompetanse i reindrift og dermed tilført reindriftsfaglig kompetanse til myndighets- og forvaltningsnivå i Norge. En slik utdanning ville økt den reindriftsfaglige kompetansen også i spørsmål om areal og ressursutnytting. I mangel av en slik institusjon må samisk tradisjonell kunnskap, lokale kunnskaper og forståelser, utgjøre hovedkunnskapen i beslutningsgrunnlaget ved forvaltning av reindriftras arealer.

I energiutbyggingssaker vil det være nødvendig å legge vekt på hensynet til samisk kultur og næringer, og vurdere om tiltak i vesentlig grad svekker eller er til hinder for tradisjonell samisk næringsutøvelse (SP art. 27). Dette krever både gode og troverdige konsekvensutredninger og kyndige rettslige vurderinger om urfolks rett til vern av sitt materielle kulturgrunnlag. Slik rettslig kompetanse kan vi ikke forvente at NVE eller departementet besitter. Sametinget ønsker derfor at det foretas eksterne juridiske kvalitetsvurderinger av planlagte tiltaks virkninger i forhold til det materielle samiske kulturgrunnlaget. Det vil bidra til å effektivisere konsultasjonene.

g. Samlede virkninger av tiltak

Reindriften er den samiske næringa hvor konsekvensene av arealinngrep som følge av energiutbyggingen får størst konsekvenser. I konsekvensutredninger er det etter hvert blitt vanlig å ta med de kumulative virkningene/effektene som inngrep har for reindrifta. Kumulative effekter er de samlede, langvarige effektene av utbygging. Sametinget mener at disse effektene også må vurderes og være en del av beslutningsgrunnlaget i konsesjonssaker, og da særlig ved store inngrep. Et enkelt tiltak kan ikke vurderes uavhengig av planlagte og tidligere inngrep i det samme området. Reindrifta vil belastes med forstyrrelser fra etableringer og utbygginger, uavhengig om de er eksisterende eller nye.

Plan- og bygningsloven stiller krav om at planlegging skal fremme helhet ved at sektorer, oppgaver og interesser i et område skal ses i sammenheng. Sametinget mener at denne bestemmelsen er forpliktende også for energimyndighetenes ansvar for å påse at planlegging

av nye tiltak innenfor et område ses i sammenheng, og da særlig med tanke på virkninger for reindrift. Loven legger opp til samordningsplikt og at de enkelte myndigheter som gir tillatelser til tiltak innen et område ikke bare kan se på virkninger bare av eget tiltak, men at de også må ta hensyn til og samordne med tiltak som andre myndigheter er ansvarlige for når tiltakene gjelder det samme området.

For å vurdere de samlede virkninger av inngrep vil det være nødvendig å kunne dokumentere status for de utbygginger som allerede er gjennomført i et område. Oversikten over utbygginger finnes i kartgrunnlag og i kommunale arealplaner. Men denne er ikke analysert i forhold til virkninger utbyggingene og arealinngrepene har hatt for reindriften i området. I dag vurderer de enkelte myndighetene konsekvenser individuelt bare innenfor eget myndighetsområde, også når gjelder eventuelle konsekvenser for reindrift. Derfor ville et krav om dokumentasjon som viser inngrepsstatus kunne avhjelpe saksbehandlingen ved større kraftutbygginger som eksempelvis vindparker, utbygginger av sentralnett og større vannkraftverk. En slik dokumentasjon vil dessuten bidra til å øke forutsigbarheten for utbyggere i den tidlige fase av planleggingen. Den vil også være til stor nytte ved gjennomføring av konsultasjoner med samiske rettighetshavere.

h. Finnmarkseiendommen som eier av kraftselskap

Finnmarkseiendommen (FeFo) er et eget rettssubjekt som forvalter storparten av grunnen i Finnmark fylke etter bestemmelsene i finnmarksloven. Bakgrunnen for finnmarksloven og opprettelsen av FeFo var en anerkjennelse av samiske land- og ressursrettigheter i Finnmark, og FeFo har en viktig oppgave i å ivareta naturgrunnlaget for samisk kultur, jf. lovens formål § 1. FeFo har et særlig ansvar for å vurdere endret bruk av utmark i henhold til Sametingets retningslinjer etter finnmarkslovens § 4. Etableringer av kraftverk og bygging av kraftlinjer er eksempler på slik endret bruk. FeFos styre skal behandle slike saker etter finnmarksloven § 10, som skal sikre at samiske kollektive og individuelle rettigheter ivaretas. Men det at FeFo selv har gått inn som deleier av Finnmark kraft AS kan bli krevende. Hvis det utvikles en for stor egeninteresse i å skape stadig større økonomisk merverdi, kan dette stå i et motsetningsforhold til forvalterrollen og ivaretagelsen av interessene til rettighetshavere. Det å finne en balanse mellom langsiktig økologisk bærekraft, hensynet til samisk kultur med tradisjonell bruk og framtidige rettighetshavere på den ene siden, og ny næringsutvikling basert på ressursene på den andre siden kan bli en utfordring. I de tilfeller der FeFo vurderer å være en selvstendig aktiv forretningsaktør så bør forretningsvirksomheten utvikle seg på en slik måte at den tar høyde for bestående rettigheter. Fefos styre oppnevnes av Sametinget og Finnmark fylkesting etter nærmere regler i finnmarkslovens § 7. Denne organiseringen innebærer at Sametinget og Finnmark fylkesting har innflytelse og skal kunne legge overordnede føringer på FeFos prioriteringer innenfor finnmarkslovens bestemmelser.

i. Andre energikilder

Det utvikles stadig nye former for utvinning av energi. Men de vanligste i Norge er vann- og vindkraftverk. Tidevannskraftverk er under utvikling. Sametinget har gitt høringsuttalelse til bl.a. et tidevannskraftverk i Kvalsundet til Tidals sails AS. Gasskraftverk har vært et aktuelt tema. Men på grunn av manglende teknologi for rensing av CO₂ er det få prosjekt som er realisert. Biovarmeanlegg og fjernvarme basert på brenning av avfall eller pellets er det bygd noen av i Norge og også i Finnmark. Varmepumper basert på luft og jordvarme er etter hvert blitt vanlig å vurdere for oppvarming av bygninger.

Sametinget er positiv til utvikling og forskning på nye energikilder. Oppvarmingsbehov kan løses på ulike måter som vil være med å redusere behovet for nye kraftverk og linjer. Energikilder som eksempelvis gasskraftverk er ikke avhengig av elv eller gode vindforhold, og gir derfor muligheter for lokalisering i områder hvor de ikke fortrenger andre næringer og eller ødelegger kulturverdier. Det er et stort potensiale for energiøkonomisering. En effektiv bruk av energien er fornuftig både miljømessig og økonomisk.

Vedfyring har gjennom historien vært helt vesentlig og nødvendig for befolkningen som bor i arktiske strøk. Og selv nå, med så mange moderne varmekilder, er vedfyring både viktig og rimelig. Vedfyring regnes også som en miljøvennlig energikilde. Samene har hatt en tradisjon for vedfyring i generasjoner. Varmen fra bålet har vært en livsnødvendighet, både for reindriftsutøveren, jordbrukeren, fiskeren og jegeren. I dag er vedfyring en vanlig energikilde for oppvarming av boliger i samiske områder. En forutsetning for å opprettholde denne tradisjonen er tilgang på brensel. I samiske områder er det fortsatt vanlig å hente veden i skogen selv. Dersom dette skal være mulig i framtiden, betinger dette bevaring og en bærekraftig forvaltning av skogsområdene. Samt at befolkningen i nærområdene gis tilgang til å nytte av seg av ressursen.

4. Mål

Levedyktige samiske lokalsamfunn og næringsutøvelse på grunnlag av bærekraftig utnyttning, bevaring og forvaltning av arealer og ressurser i samiske områder.

I sametingsrådets miljø- og arealmelding (2009) "Leve i landet på landets vis" presiseres det at levedyktige samiske lokalsamfunn er en hovedbetingelse for styrking og utvikling av samisk kultur, næringer og samfunnsutvikling. Denne målsetningen vil også være gjeldende på energiområdet. Hovedmålsetningen er å vektlegge et bærekraftig og langsiktig perspektiv i all disponering av arealer og ressurser i samiske områder. De samiske bosettingsområdene er vidstrakte og rike på ressurser og dette har ført til interesse utenfra. Denne interessen utgjør et klart press på tradisjonelle livsformer og levemåter. Dette presset blir forsterket av en generell endring i livsstil, verdisyn og egne prioriteringer innad i de samiske samfunnene.

I 2009 ble også Sametingets melding om reindrift behandlet. Denne meldingen berører ikke temaet energiutbygging direkte, men slår fast at innskrenkning av reindriften beiteområder representerer en alvorlig trussel for næringens framtidige eksistensgrunnlag, og at reindriften har

mistet så mye beiteland i løpet av de siste 50-60 årene at dens absolutte tålegrense synes nå å være nådd. Den samiske reindriften er en sentral næringsaktør i samiske områder, og har en viktig kultur- og språkbasert verdi i det samiske samfunnet. Innskrenking av reindriften beiteområder representerer ikke bare en alvorlig trussel for næringen, men også for hele den samiske kulturens fremtidige eksistensgrunnlag.

5. Strategier og tiltak

Sikre at naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsutvikling bevares.

- Krav om at det gjennomføres behovsanalyser før kraftlinjer bygges og at kraftlinjer bygges etter en helhetlig plan.
- Fremme innsigelse i alle vind- og vannkraftssaker der den fortrenger eksisterende samiske næringer.
- Påvirke energimyndighetene til å heve terskelen for å gi konsesjoner i samiske områder som opplever strekt arealpress.
- Arbeide for at vindkraft bygges i nær tilknytning til forbrukerne.
- Oppfordre til utvikling av nye energikilder og til energiøkonomisering.
- Arbeide for en bærekraftig forvaltning og bevaring skogsområdene for framtidige generasjoner, og sikre retten til hogst til brensel for husbehov.

Medvirke til at all energiutvinning i samiske områder skal bidra til å styrke samisk kultur, samfunnsliv og samiske næringer.

- Krav om helhetlige utredninger av konsekvenser for berørte samiske interesser ved bygging av kraftlinjer. Herunder samla virkninger og følgenvirkninger.
- Innføre en ordning om at inngrepsstatus og arealsituasjon må dokumenteres før planprogram for konsekvensutredninger av større energianlegg fastsettes.
- Krav om at samlede virkninger blir en del av beslutningsgrunnlaget ved konsesjonssaker.
- Arbeide for at det ved energiutbygginger etableres ordninger og tiltak som gir fordeler for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv.
- Arbeide for å få avtaler med utbyggere om befaring av kulturminner før konsesjonssøknader behandles.
- Innarbeide saksbehandlingsregler som vektlegger hensynet til samisk kultur i sameloven og/eller i ressurslovgivingen.

Styrke kunnskapsgrunnlaget om arealinngreps virkninger for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv

- Initiere et prosjekt for utvikling av bedre faglig konsensus om konsekvenser av inngrep for reindriften.
- Få foretatt ekstern faglig vurdering av 1-3 konkrete utbyggingstiltak vurdert opp mot forpliktelsene i SP artikkel 27.
- Medvirke til samisk tradisjonell kunnskap, lokale kunnskaper og forståelser, inngår på lik linje med forskningsbasert kunnskap i beslutningsgrunnlaget for energikonsesjoner.
- Styrke Sametingets kapasitet og kompetanse i energisaker

Styrke Sametinget og samiske rettighetshavere sin deltakelse i beslutninger om energiutbygginger

- Arbeide for at statlige energimyndigheter legger til rette for reelle konsultasjoner som skjer med full informasjon og med vurderinger. Siktemålet må være å oppnå enighet om beslutninger om energiutbygginger.
- Inntil reelle konsultasjoner gjennomføres av NVE, vil Sametinget vurdere å reise innsigelse i alle energisaker, slik at konsultasjoner kan gjennomføres med Olje- og energidepartementet på grunnlag av foreliggende vurderinger og vedtak.
- Vurdere om avtalen mellom Sametinget og NVE om gjennomføring av konsultasjoner bør videreføres.
- Vurdere å utarbeide en veileder som legger til rette for bedre samhandling mellom samiske rettighetshavere og energiselskaper
- Videreføre støtten til Stiftelsen Protect, og oppfordre rettighetshavere til å bruke stiftelsen ved større energiutbygginger.
- Følge opp FEFOs behandling av energiutbygginger som medfører endret bruk av utmark, og videreutvikle samarbeidet med Statskog SF.

Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteens innstilling

Innledning

Sametingets hovedmålsetting er å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsutvikling. Den store interessen for energiutbygginger de siste årene ført til et stort press på arealer i tidligere inngrepsfrie samiske områder. Sametinget er opptatt av de tradisjonelle samiske næringsområder og kultur må gis utviklingsmuligheter. Strategimeldingen beskriver dagens situasjon med utfordringer, mål og tiltak.

Merknader

Medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Silje Karine Muotka, Kirsti Guvsám, Åge Nordkild og Miriam Paulsen, medlemmet fra Norske samers riksforbund og Samefolkets parti (NSR/Sfp) Trond Are Anti, fremmer følgende merknad:

Strategi for sikring og utvikling av samisk kultur ved energiutbygginger

Disse medlemmene vil påpeke at totaliteten av inngrep i forbindelse med energiutbygginger utgjør en hovedutfordring for arbeidet med å sikre land- og ressursrettigheter og utviklingsmuligheter for eksisterende tradisjonelle kulturbærende næringer.

Det er et paradoks at klimaendringene og miljøgifter i størst grad påvirker urfolksområdene i Nord samtidig som det i disse områdene også skal iverksettes flest og mest omfattende avbøtende tiltak. Disse medlemmene vil fremheve at arealpresset er svært stort i sørsamisk område og i Vest-Finnmark. Reindrifta er den samiske næringen som merker konsekvensene av totaliteten av arealinngrep. Det er påfallende at sentrale myndigheter på den ene siden sterkt kommuniserer at reinstalltilpasningen må skje på et økologisk grunnlag og i forhold til arealgrunnlaget, mens de samme myndighetene også har aktive strategier som medfører svært store arealinngrep.

Disse medlemmene vil fremheve statens ansvar for å sikre det materielle kulturgrunnlaget for samisk kultur. Dette ansvaret påligger staten også i forhold til energisaker. Ordningen med el-sertifikat kan på sikt vise seg som et virkemiddel som understøtter industriutvikling i konkurranse med urfolkskultur.

Disse medlemmene vil at det utarbeides totale planer for vindkraftutbygginger i samiske områder. Subsidierte vindkraftverk vil påvirke samiske næringers arealbruk, og dette må tas behørig hensyn til i planleggingen av anleggene. Disse medlemmene vil også vise til en rapport fra Kjeller Vindteknikk som ble utarbeidet for Sametinget i 2010 hvor det fremkommer at forutsetningene for utbygging av vindkraft er bedre og billigere i Rogaland, hvor det er kortere avstand til forbruksområder og færre kostnader knyttet til bruk av kraftlinjenettet.

I saksbehandlingen av tillatelser til nettutbygging skal samiske interesser ivaretas. Sentrale myndigheter har et ansvar for å sikre dette på betryggende vis i samarbeid med Sametinget. De samiske interessene må ivaretas på en tydelig og avklart måte i forbindelse med innarbeidingen av en ny, mer effektiv saksbehandling på området. Disse medlemmene reagerer på at Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ikke fører konsultasjoner med Sametinget i god tro. Noen av erfaringene med konsultasjonene med NVE er at NVE ikke viser åpenhet omkring konsultasjonsgrunnlaget og de dokumenter som NVE har opparbeidet på saksfelte det konsulteres omkring. Mulighetene til dialog med NVE har også vist seg å omfatte en del praktiske begrensinger, blant annet fordi befaringer og høringsmøter ikke åpner for at Sametinget ikke gis rom eller muligheter for å få fremføre meninger og synspunkter omkring det aktuelle tiltaket.

Dette utgjør en betydelig utfordring for arbeidet med å ivareta samiske interesser i disse sammenhengene. Statens ansvar for det materielle kulturgrunnlaget for samisk kultur blir dermed ikke overholdt på tilstrekkelig god måte i slike saker.

Konsekvensutredningene tar ikke tilstrekkelig hensyn til samlede virkninger av flere større og mindre tiltak på feltet. Disse medlemmene merker seg den skepsis som mange samiske rettighetshavere etter

hvert har opparbeidet i forhold til konsekvensutredninger hvor graden av negativ påvirkning for reindriften oppgis å være ”liten” eller ”middels”. Grunnen til dette er at utredningene kun tar for seg ett enkeltinngrep hvor konsekvensene vurderes isolert i forhold til enkelttiltaket. Disse medlemmene vil derfor fremheve at det er en betydelig svakhet i dagens regelverk at det ikke er større fokus på vurdering av samlede virkninger av ulike inngrep. Det er nødvendig å vurdere de samlede virkninger av inngrep som allerede er foretatt i ett område og se dette i sammenheng med nye, planlagte tiltak. Oversikter som finnes i kommunale arealplaner og kartgrunnlag er ikke vurdert i forhold til reindriften i områdene. En oversikt som viser inngrepsstatus er nødvendig for å kunne gjennomføre konsultasjoner omkring ulike enkelttiltak og større inngrep.

Disse medlemmene vil fremheve at FNs menneskerettskomite de senere år har tolket SP art. 27 slik at særlig inngripende tiltak av vesentlig betydning for urfolk omfatter et krav om fritt og informert forhåndssamtykke. Staten kan ikke tillate tiltak som fratår urfolk retten til kulturutøvelse, og urfolk kan heller ikke samtykke til slike tiltak. Dette innebærer at det i saker hvor tiltak i betydelig grad griper inn i tradisjonelle nærings- eller leveveier av vesentlig betydning for urfolk, foreligger en nektingsrett for det berørte urfolket.

Disse medlemmene ser behovet for at ILO 169, SP art. 27 jfr. art 1 og tydelige regler for å sikre at hensynet til samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv skal gis vesentlig vekt inkorporeres sterkere i arbeidet med å revidere sameloven og øvrig sektorlovgivning som er relevant for energiutbygginger, enten det er snakk om vann- eller vindkraftverk.

Disse medlemmene mener at avtalen som NVE og Sametinget inngikk 31.mar 2009 må vurderes for å sikre reelle konsultasjoner med Sametinget. Avtalen har ikke vist seg å medføre nødvendig praksisendring fra NVE sin side i slike saker. Det er avgjørende for muligheten til å sikre enighet og samtykke til inngrep at konsultasjonene føres i god tro, med tillit og mål om å ivareta statens ansvar for samisk kultur. Disse medlemmene mener at slike konsultasjoner må omfatte åpenhet omkring konsultasjonsgrunnlaget og sentrale dokumenter i saken det konsulteres om, reell vilje til og plass for gjensidig dialog samt mulighet til å drøfte alternative løsninger eller/og vilkår til søknadene.

Disse medlemmene har merket seg at det er betydelig asymmetri mellom samiske rettighetshavere og større nettselskaper i forhold til kapasitet og kompetanse i forhold til alle former for energiutbygginger på ulike stadier. Omfanget av prosesser og tiltak er også så betydelig at dette svekker de samiske rettighetshavernes muligheter til å delta i et meningsbærende samvirke med alle utbyggere og myndigheter. Disse medlemmene ønsker derfor at industrien og myndighetene finansierer instanser som for eksempel Protect for å sikre at samiske rettighetshavere får nødvendig profesjonell bistand og støtte i slike saker.

Disse medlemmene ønsker at det utvikles høyere reindriftsfaglig kompetansemiljø på linje med de fagmiljøer som finnes ved Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås og Fiskerihøgskolen ved Universitetet i Tromsø. Et slikt fagmiljø vil bedre kvalitet og sikre større grad av tillit hos utøvere i forhold til forskning og utredninger innenfor feltet.

Disse medlemmene ser nødvendigheten av at det gjennomføres eksterne juridiske kvalitetsvurderinger av planlagte tiltaks virkninger i forhold til det samiske materielle kulturgrunnlaget og juridiske konsekvenser av slike tiltak.

Disse medlemmene har merket seg at Finnmarkseiendommen (FeFo) er deleier i Finnmark Kraft. Disse medlemmene vil fremheve at FeFos strategier med aktivt eierskap og tilgjengeliggjøring av ressurser på Finnmarkseiendommen ikke må komme i strid med at lovens formål. Disse medlemmene vil presisere at Finnmarkseiendommen ikke har anledning til å gjøre store og omfattende arealinngrep som har store konsekvenser i påvente av Finnmarkskommisjonens identifiseringsarbeid. Disse medlemmene vil fremheve viktigheten av at styret i FeFo sørger for at tradisjonell samisk bruk av arealene, naturressursene og utmarka vektlegges i forvaltningsarbeidet.

Disse medlemmene vil også påpeke at reindriftas behov for arealvern skal vektlegges i praksis i FeFos arbeid.

Disse medlemmene er positiv til utvikling av og forskning på nye energikilder. Samtidig vil Disse medlemmene vise til at det har stor kulturell og samfunnsikkerhetsmessig betydning at tradisjonell vedfyring som gjennom historien har vært helt vesentlig og nødvendig for befolkningen. For samene har vedfyringen stor kulturell betydning, og derfor er bærekraftig forvaltning av skogsområdene av sentral betydning.

Disse medlemmene vil på denne bakgrunn iverksette følgende strategier og tiltak i forhold til energiutbygging i samiske områder:

1. Sikre levedyktige samiske lokalsamfunn og næringsutøvelse på grunnlag av bærekraftig bevaring og forvaltning av arealer i samiske områder gjennom at:
 - a. Naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsutvikling bevares ved å:
 - i. Sikre at det gjennomføres behovsanalyser for kraftlinjer bygges og at disse utvikles etter en helhetlig plan på en måte hvor negative konsekvenser for samisk kultur og næringsutøvelse unngås.
 - ii. Sikre at terskelen for å gi konsesjoner i samiske områder hvor det allerede er sterkt arealpress heves.
 - iii. Søke å påvirke slik at vindkraft bygges ut i områder hvor det er nær tilknytning til store forbrukergrupper.
 - iv. Støtte utvikling for bruk av nye energikilder og for energiøkonomisering.
 - v. Sikre bærekraftig forvaltning og bevaring av skogsområder og å sikre retten til hogst for brensel i eget hushold.
 - b. All energiutvinning i samiske områder skal bidra til å styrke samisk kultur, samfunnsliv og samiske næringer ved at:
 - i. Det gjennomføres helhetlige utredninger av konsekvenser, virkninger og følgevirkninger for berørte samiske interesser ved bygging av kraftlinjer.
 - ii. Det opparbeides dokumentasjon på overordnet inngrepsstatus og helhetlige oversikter over arealsituasjonen med vekt på reindriftas situasjon før konsekvensutredninger av større energianlegg fastsettes.
 - iii. Samlede virkninger blir en del av beslutningsgrunnlaget i forhold til konsesjonssaker.
 - iv. Sametinget utarbeider policydokumenter for arbeidet med å forvalte Finnmarkseiendommen gjennom FeFo-styret samt å styrke dialogen med FeFo omkring den aktive ressursutviklingsstrategien FeFo har.
 - v. Sikre at sentrale myndigheters arbeid for å effektivisere saksbehandlingen i forhold til behandling og tillatelser til nettutbygging omfatter tydelige mekanismer for å sikre at samiske interesser ivaretas i saksbehandlingen med mål om å sikre det materielle naturgrunnlaget for samisk kultur og næringer.
 - vi. Utvikle tydelige CSR-regler for ivaretagelse og rimelig utbyttefordeling i forhold til samiske lokalsamfunn, næringer og interesser når det gjelder utbygginger og ny ressursutnyttelse i samiske områder.
 - vii. Sikre at utbyggere gjennomfører befaringer av kulturminner før konsesjonssøknader behandles.
 - viii. Sikre at hensynet til samisk kultur inkorporeres i sameloven og ressurslovgivningen.
 - ix. Utarbeide en sametingsmelding om energi.
 - c. Kunnskapsgrunnlaget omkring arealinngreps virkninger for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv styrkes gjennom å:

- i. Arbeide for etablering av et miljø for høyere reindriftsfaglig forskning.
 - ii. Iverksette et prosjekt for å utvikle metoder for ivaretagelse av tradisjonskunnskap og -forståelse, lokalkunnskap og erfaringsbasert praksis i forhold til forskning omkring konsekvenser av inngrep for reindrifta.
 - iii. Gjennomføre 1-3 konkrete eksterne faglige vurderinger av konkrete utbyggingstiltak, som for eksempel Fálesrássa, i forhold til SP art. 27.
 - iv. Styrke Sametingets kompetanse og kapasitet i energisaker.
- d. Sametingets og samiske rettighetshaveres deltakelse i beslutninger om energiutbygginger styrkes gjennom å:
- i. Sikre at konsultasjonene innenfor saksfeltet foregår i god tro, med åpenhet og tillit med mål om å oppnå enighet om beslutninger for energiutbygginger, herunder å vurdere avtalen med NVE i forhold til dette.
 - ii. Frem til konsultasjonene foregår på forsvarlig vis og i henhold til internasjonale konvensjoner, vil Sametinget fremme innsigelse i alle energisaker for å konsultere med Olje- og energidepartementet på grunn av foreliggende vurderinger og vedtak.
 - iii. Etablere og utvikle organer for å sikre samiske rettighetshavere får profesjonell bistand i arbeidet med konsesjonsprosesser og i forhandlinger med utbyggingsaktører.
 - iv. Utvikle en veileder som legger til rette for bedre samhandling mellom samiske rettighetshavere og energiselskaper.
 - v. Videreføre støtten til stiftelsen Protect, og oppfordre rettighetshavere til å bruke stiftelsen

Medlemmet fra Flyttsamelista (Fsl) Anders Somby jr. fremmer følgende merknad:

Dette medlemmet oppfatter at overskriften til sak nr. 027/13, «Strategi for sikring og utvikling av samisk kultur ved energiutbygginger», har en politisk ladning som ikke samsvarer med den gjennomgående tonen i sametingsrådets forslag til innstilling.

Dette medlemmet oppfatter overskriften slik at Sametinget på generelt grunnlag ønsker energiutbygginger velkommen, og at man bare vil sikre at de planlagte utbyggingene er med på å utvikle den samiske kulturen (inneforstått økonomiske overføringer til berørte lokalsamfunn f. eks.). En slik innstilling støtter ikke dette medlemmet, fordi energiutbygginger i flere tilfeller bør stoppes nettopp med hensyn til sikring og utvikling av samisk kultur, deriblant arealene vi er avhengige av for å utøve våre tradisjonelle naturbaserte næringer.

Dette medlemmet vil derfor foreslå at overskriften til sak nr. 027/13 endres til følgende:

«Strategi for sikring av arealer og utvikling av samisk kultur ved planer om energiutbygginger»

Ved en slik endring legges det ikke lenger som premis at energiutbyggingene faktisk gjennomføres (ved at det kun henvises til planer om) og det presiseres at bevaringen av vårt naturgrunnlag – våre arealer - er av største betydning for å sikre og utvikle den samiske kulturen.

Dette medlemmet har merket seg at FEFO har gått inn på eiersiden i energiselskaper, og er oppmerksom på at det her kan oppstå en kollisjon mellom FEFOs forvalterrolle på den ene siden og eierskapsrolle på den andre. Sametinget bør derfor vedta retningslinjer for sine styremedlemmer i FEFO hva angår sikring av arealer og utvikling av samisk kultur og -næringer. Disse retningslinjene bør særlig utformes med tanke på anvendelse i saker der det er spørsmål om omdisponering av utmark. Slike retningslinjer vil for øvrig også kunne motvirke partipolitisk splittelse mellom sametingsrepresentantene i FEFO's styre.

Sametinget bør videre vedta tilsvarende retningslinjer for sine øvrige representanter i offentlige forvaltningsorganer (deriblant Reindriftsstyret) for å sikre at de representerer Sametinget og den samiske befolkningen.

Forslag

Medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Silje Karine Muotka, Kirsti Guvsám, Åge Nordkild og Miriam Paulsen, medlemmet fra Norske samers riksforbund og Samefolkets parti (NSR/Sjþ) Trond Are Anti, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Arild Pettersen Inga, Mariann Wollmann Magga, Jørn Are Gaski og Anne Helene Saari, medlemmet fra Árja Ingrid Sandberg, medlemmet fra Áarjel-Saemiej Gielb (ÁaSG) Ida Marie Bransfjell, medlemmet fra Flyttsamelista (Fsl) Anders Somby jr. fremmer følgende forslag:

Forslag 1

Endring av overskrift til sak nr. 027/13, «Strategi for sikring og utvikling av samisk kultur ved energiutbygginger», til «Strategi for sikring av arealer og utvikling av samisk kultur ved energiutbygginger».

Medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Arild Pettersen Inga, Mariann Wollmann Magga, Jørn Are Gaski og Anne Helene Saari, medlemmet fra Árja Ingrid Sandberg, medlemmet fra Áarjel-Saemiej Gielb (ÁaSG) Ida Marie Bransfjell, og medlemmet fra Flyttsamelista (Fsl) Anders Somby jr. fremmer følgende forslag:

Forslag 2

Tilføyelse til punkt fem, «Strategier og tiltak», andre avsnitt, under kulepunkt to:
«(...) og arbeide for å få istand avtaler mellom utbygger og rettighetshaver i forkant av behandling av konsesjonssøknader.»

Medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Arild Pettersen Inga, Mariann Wollmann Magga, Jørn Are Gaski og Anne Helene Saari, medlemmet fra Árja Ingrid Sandberg og medlemmet fra Áarjel-Saemiej Gielb (ÁaSG) Ida Marie Bransfjell, fremmer følgende forslag:

Forslag 3

2 f) Konsultasjoner

Tillegg: Det vil være vesentlig at det gjøres samlede konsultasjoner når det er flere reinbeitedistrikt som berøres av ett og samme inngrep. Også andre representative organer må kunne delta i konsultasjoner.

3 Utfordringer

a) Tillegg etter 3. avsnitt:

Energiutbygging ikke skal hindre tradisjonelt samisk levesett eller grunnlaget for kulturell bærekraft.

Tillegg etter siste avsnitt:

Planlegging av all energiutbygging må synliggjøre hvilke effekter utbyggingen har på samisk kultur.

f) tillegg 2. avsnitt:

, slik at dette kan inngå i all saksbehandling.

Etablering av et fagmiljø for forskning og overvåking av arealsituasjonen og energiutbygginger vil gi mulighet til å ha et uavhengig miljø som kan ha nødvendig autoritet og troverdighet. Bruk av tradisjonell reindriftsamisk kunnskap må formaliseres og trekkes inn i forskningsarbeid.

5 Strategier og tiltak

Sikre at...

Nytt kulepunkt

Krav om at all energiutbygging behandles etter Plan- og bygningsloven

Styrke kunnskapsgrunnlaget

Nytt kulepunkt (sist)

Formalisere samisk reindriftskompetanse gjennom opprettelse av områdevis Faglig utvalg
Siste kulepunkt flyttes til
Styrke Sametinget...

Nytt første kulepunkt

Styrke reinbeitedistriktenes kapasitet og kompetanse i energiutbygging

Medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Silje Karine Muotka, Kirsti Guvsám, Åge Nordkild og Miriam Paulsen, medlemmet fra Norske samers riksforbund og Samefolkets parti (NSR/Sfp) Trond Are Anti, fremmer følgende forslag:

Forslag 4

Strategi for sikring og utvikling av samisk kultur ved energiutbygginger

Sametinget vil påpeke at totaliteten av inngrep i forbindelse med energiutbygginger utgjør en hovedutfordring for arbeidet med å sikre land- og ressursrettigheter og utviklingsmuligheter for eksisterende tradisjonelle kulturbærende næringer.

Det er et paradoks at klimaendringene og miljøgifter i størst grad påvirker urfolksområdene i Nord samtidig som det i disse områdene også skal iverksettes flest og mest omfattende avbøtende tiltak. Sametinget vil fremheve at arealpresset er svært stort i sørsamisk område og i Vest-Finnmark. Reindrifta er den samiske næringen som merker konsekvensene av totaliteten av arealinngrep. Det er påfallende at sentrale myndigheter på den ene siden sterkt kommuniserer at reinnstilt pasningen må skje på et økologisk grunnlag og i forhold til arealgrunnlaget, mens de samme myndighetene også har aktive strategier som medfører svært store arealinngrep.

Sametinget vil fremheve statens ansvar for å sikre det materielle kulturgrunnlaget for samisk kultur. Dette ansvaret påligger staten også i forhold til energisaker. Ordningen med el-sertifikat kan på sikt vise seg som et virkemiddel som understøtter industriutvikling i konkurranse med urfolkskultur.

Sametinget vil at det utarbeides totale planer for vindkraftutbygginger i samiske områder. Subsidierte vindkraftverk vil påvirke samiske næringers arealbruk, og dette må tas behørig hensyn til i planleggingen av anleggene. Sametinget vil også vise til en rapport fra Kjeller Vindteknikk som ble utarbeidet for Sametinget i 2010 hvor det fremkommer at forutsetningene for utbygging av vindkraft er bedre og billigere i Rogaland, hvor det er kortere avstand til forbruksområder og færre kostnader knyttet til bruk av kraftlinjenettet.

I saksbehandlingen av tillatelser til nettutbygging skal samiske interesser ivaretas. Sentrale myndigheter har et ansvar for å sikre dette på betryggende vis i samarbeid med Sametinget. De samiske interessene må ivaretas på en tydelig og avklart måte i forbindelse med innarbeidingen av en ny, mer effektiv saksbehandling på området. Sametinget reagerer på at Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ikke fører konsultasjoner med Sametinget i god tro. Noen av erfaringene med konsultasjonene med NVE er at NVE ikke viser åpenhet omkring konsultasjonsgrunnlaget og de dokumenter som NVE har opparbeidet på saksfelter det konsulteres omkring. Mulighetene til dialog med NVE har også vist seg å omfatte en del praktiske begrensinger, blant annet fordi befaringer og høringsmøter ikke åpner for at Sametinget ikke gis rom eller muligheter for å få fremføre meninger og synspunkter omkring det aktuelle tiltaket.

Dette utgjør en betydelig utfordring for arbeidet med å ivareta samiske interesser i disse sammenhengene. Statens ansvar for det materielle kulturgrunnlaget for samisk kultur blir dermed ikke overholdt på tilstrekkelig god måte i slike saker.

Konsekvensutredningene tar ikke tilstrekkelig hensyn til samlede virkninger av flere større og mindre tiltak på feltet. Sametinget merker seg den skepsis som mange samiske rettighetshavere etter hvert har opparbeidet i forhold til konsekvensutredninger hvor graden av negativ påvirkning for reindriften oppgis å være "liten" eller "middels". Grunnen til dette er at utredningene kun tar for seg ett enkeltinngrep hvor konsekvensene vurderes isolert i forhold til enkelttiltaket. Sametinget vil derfor fremheve at det er en betydelig svakhet i dagens regelverk at det ikke er større fokus på vurdering av samlede virkninger av ulike inngrep. Det er nødvendig å vurdere de samlede virkninger av inngrep som allerede er foretatt i ett område og se dette i sammenheng med nye, planlagte tiltak. Oversikter som finnes i kommunale arealplaner og kartgrunnlag er ikke vurdert i forhold til reindriften i områdene. En oversikt som viser inngrepsstatus er nødvendig for å kunne gjennomføre konsultasjoner omkring ulike enkelttiltak og større inngrep.

Sametinget vil fremheve at FNs menneskerettskomite de senere år har tolket SP art. 27 slik at særlig inngripende tiltak av vesentlig betydning for urfolk omfatter et krav om fritt og informert forhåndssamtykke. Staten kan ikke tillate tiltak som fratrar urfolk retten til kulturutøvelse, og urfolk kan heller ikke samtykke til slike tiltak. Dette innebærer at det i saker hvor tiltak i betydelig grad griper inn i tradisjonelle nærings- eller leveveier av vesentlig betydning for urfolk, foreligger en nektingsrett for det berørte urfolket.

Sametinget ser behovet for at ILO 169, SP art. 27 jfr. art 1 og tydelige regler for å sikre at hensynet til samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsniv skal gis vesentlig vekt inkorporeres sterkere i arbeidet med å revidere sameloven og øvrig sektorlovgivning som er relevant for energiutbygginger, enten det er snakk om vann- eller vindkraftverk.

Sametinget mener at avtalen som NVE og Sametinget inngikk 31.mar 2009 må vurderes for å sikre reelle konsultasjoner med Sametinget. Avtalen har ikke vist seg å medføre nødvendig praksisendring fra NVE sin side i slike saker. Det er avgjørende for muligheten til å sikre enighet og samtykke til inngrep at konsultasjonene føres i god tro, med tillit og mål om å ivareta statens ansvar for samisk kultur. Sametinget mener at slike konsultasjoner må omfatte åpenhet omkring konsultasjonsgrunnlaget og sentrale dokumenter i saken det konsulteres om, reell vilje til og plass for gjensidig dialog samt mulighet til å drøfte alternative løsninger eller/og vilkår til søknadene.

Sametinget har merket seg at det er betydelig asymmetri mellom samiske rettighetshavere og større nettselskaper i forhold til kapasitet og kompetanse i forhold til alle former for energiutbygginger på ulike stadier. Omfanget av prosesser og tiltak er også så betydelig at dette svekker de samiske rettighetshavernes muligheter til å delta i et meningsbærende samvirke med alle utbyggere og myndigheter. Sametinget ønsker derfor at industrien og myndighetene finansierer instanser som for eksempel Protect for å sikre at samiske rettighetshavere får nødvendig profesjonell bistand og støtte i slike saker.

Sametinget ønsker at det utvikles høyere reindriftsfaglig kompetansemiljø på linje med de fagmiljøer som finnes ved Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås og Fiskerihøgskolen ved Universitetet i Tromsø. Et slikt fagmiljø vil bedre kvalitet og sikre større grad av tillit hos utøvere i forhold til forskning og utredninger innenfor feltet.

Sametinget ser nødvendigheten av at det gjennomføres eksterne juridiske kvalitetsvurderinger av planlagte tiltaks virkninger i forhold til det samiske materielle kulturgrunnlaget og juridiske konsekvenser av slike tiltak.

Sametinget har merket seg at Finnmarkseiendommen (FeFo) er deleier i Finnmark Kraft. Sametinget vil fremheve at FeFos strategier med aktivt eierskap og tilgjengeliggjøring av ressurser på Finnmarkseiendommen ikke må komme i strid med at lovens formål. Sametinget vil presisere at Finnmarkseiendommen ikke har anledning til å gjøre store og omfattende arealinngrep som har store konsekvenser i påvente av Finnmarkskommisjonens identifiseringsarbeid. Sametinget vil fremheve viktigheten av at styret i FeFo sørger for at tradisjonell samisk bruk av arealene, naturressursene og utmarka vektlegges i forvaltningsarbeidet. Sametinget vil også påpeke at reindriftas behov for arealvern skal vektlegges i praksis i FeFos arbeid.

Sametinget er positiv til utvikling av og forskning på nye energikilder. Samtidig vil Sametinget vise til at det har stor kulturell og samfunnssikkerhetsmessig betydning at tradisjonell vedfyring som gjennom historien har vært helt vesentlig og nødvendig for befolkningen. For samene har vedfyringen stor kulturell betydning, og derfor er bærekraftig forvaltning av skogsområdene av sentral betydning.

Sametinget vil på denne bakgrunn iverksette følgende strategier og tiltak i forhold til energiutbygging i samiske områder:

1. Sikre levedyktige samiske lokalsamfunn og næringsutøvelse på grunnlag av bærekraftig bevaring og forvaltning av arealer i samiske områder gjennom at:
 - a. Naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsutvikling bevares ved å:
 - i. Sikre at det gjennomføres behovsanalyser før kraftlinjer bygges og at disse utvikles etter en helhetlig plan på en måte hvor negative konsekvenser for samisk kultur og næringsutøvelse unngås.
 - ii. Sikre at terskelen for å gi konsesjoner i samiske områder hvor det allerede er sterkt arealpress heves.
 - iii. Søke å påvirke slik at vindkraft bygges ut i områder hvor det er nær tilknytning til store forbrukergrupper.
 - iv. Støtte utvikling for bruk av nye energikilder og for energiøkonomisering.
 - v. Sikre bærekraftig forvaltning og bevaring av skogsområder og å sikre retten til hogst for brensel i eget hushold.
 - b. All energiutvinning i samiske områder skal bidra til å styrke samisk kultur, samfunnsliv og samiske næringer ved at:
 - i. Det gjennomføres helhetlige utredninger av konsekvenser, virkninger og følgevirkninger for berørte samiske interesser ved bygging av kraftlinjer.
 - ii. Det opparbeides dokumentasjon på overordnet inngrepsstatus og helhetlige oversikter over arealsituasjonen med vekt på reindriftas situasjon før konsekvensutredninger av større energianlegg fastsettes.
 - iii. Samlede virkninger blir en del av beslutningsgrunnlaget i forhold til konsesjonssaker.
 - iv. Sametinget utarbeider policydokumenter for arbeidet med å forvalte Finnmarkseiendommen gjennom FeFo-styret samt å styrke dialogen med FeFo omkring den aktive ressursutviklingsstrategien FeFo har.
 - v. Sikre at sentrale myndigheters arbeid for å effektivisere saksbehandlingen i forhold til behandling og tillatelser til nettutbygging omfatter tydelige mekanismer for å sikre at samiske interesser ivaretas i saksbehandlingen med mål om å sikre det materielle naturgrunnlaget for samisk kultur og næringer.
 - vi. Utvikle tydelige CSR-regler for ivaretagelse og rimelig utbyttefordeling i forhold til samiske lokalsamfunn, næringer og interesser når det gjelder utbygginger og ny ressursutnyttelse i samiske områder.
 - vii. Sikre at utbyggere gjennomfører befaringer av kulturminner før konsesjonssøknader behandles.

- viii. Sikre at hensynet til samisk kultur inkorporeres i sameloven og ressurslovgivningen.
 - ix. Utarbeide en sametingsmelding om energi.
- c. Kunnskapsgrunnlaget omkring arealinngreps virkninger for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv styrkes gjennom å:
- i. Arbeide for etablering av et miljø for høyere reindriftsfaglig forskning.
 - ii. Iverksette et prosjekt for å utvikle metoder for ivaretagelse av tradisjonskunnskap og -forståelse, lokalkunnskap og erfaringsbasert praksis i forhold til forskning omkring konsekvenser av inngrep for reindrifta.
 - iii. Gjennomføre 1-3 konkrete eksterne faglige vurderinger av konkrete utbyggingstiltak, som for eksempel Fálesrássa, i forhold til SP art. 27.
 - iv. Styrke Sametingets kompetanse og kapasitet i energisaker.
- d. Sametingets og samiske rettighetshaveres deltakelse i beslutninger om energiutbygginger styrkes gjennom å:
- i. Sikre at konsultasjonene innenfor saksfeltet foregår i god tro, med åpenhet og tillit med mål om å oppnå enighet om beslutninger for energiutbygginger, herunder å vurdere avtalen med NVE i forhold til dette.
 - ii. Frem til konsultasjonene foregår på forsvarlig vis og i henhold til internasjonale konvensjoner, vil Sametinget fremme innsigelse i alle energisaker for å konsultere med Olje- og energidepartementet på grunn av foreliggende vurderinger og vedtak.
 - iii. Etablere og utvikle organer for å sikre samiske rettighetshavere får profesjonell bistand i arbeidet med konsesjonsprosesser og i forhandlinger med utbyggingsaktører.
 - iv. Utvikle en veileder som legger til rette for bedre samhandling mellom samiske rettighetshavere og energiselskaper.
 - v. Videreføre støtten til stiftelsen Protect, og oppfordre rettighetshavere til å bruke stiftelsen

Medlemmet fra Fremskrittspartiet (Frp) Hans Eriksen, fremmer følgende forslag:

Forslag 5

Strategi for sikring og utvikling av samisk kultur ved energiutbygginger

Sametinget legger til grunn at tradisjonelle folkevalgte organer; kommuner, fylker og Stortinget, i kraft av sin demokratiske forankring, er best egnet til å ivareta alle kulturminner, også samiske, ved energiutbygging.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og rår Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Merknad, Arbeiderpartiet, Áarjel-Saemiej Gielh og Árja v/ representant Mariann W. Magga

1. Innledning

Sametinget ble opprettet som følge av strid om energiutbygging. Konflikten rundt neddemningen av Alta-/Kautokeinovassdraget dannet grunnlaget for dagens samepolitikk og var en direkte årsak til at Sametinget ble opprettet. Utbygginger av vannkraftverk, vindkraftverk og kraftlinjer er også i dag en utfordring for bevaring av naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv. Storsamfunnets økende behov for energi vil presse fram nye kraftverksprosjekt og dermed utvidelse og utbedring av kraftoverføringsnettet. Sametinget behandler årlig mange konsesjonssaker i knyttet til energi. Ved årsskiftet 2012/2013 forelå det over 270 søknader om nye vann- og vindkraftverk, samt kraftlinjer, bare i de tre nordligste fylkene i følge NVEs nettsider.

Den store interessen for kraftutbygginger de siste årene har ført til et press på arealer i samiske områder. Det kan forventes at denne utviklingen forstrekkes. Klimamål medfører en større satsing på vindkraft. Myndighetene har innført en ordning med el-sertifikater som skal bidra til finansiering av fornybar energi. EU har innført et fornybardirektiv med formål om å øke andelen fornybar energi av EU- landenes totale konsum elektrisk kraft. I tillegg er det ønske om å redusere CO2 utslipp ved elektrifisering av sokkelen. Disse forholdene, sammen med et lavt rentenivå og økende etterspørsel, vil bidra til at viljen til utbygging av kraftverk vil øke også i kommende år.

2. Beslutningsprosesser og virkemidler

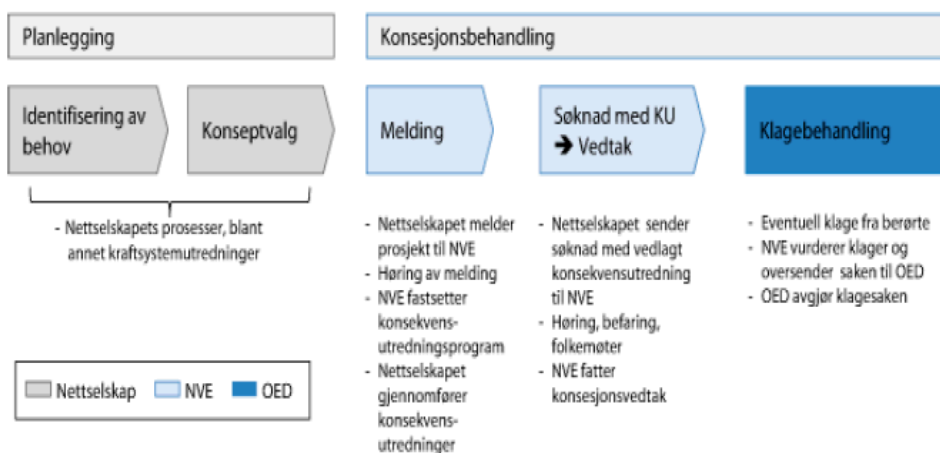
a. Endringer for nettutbygging

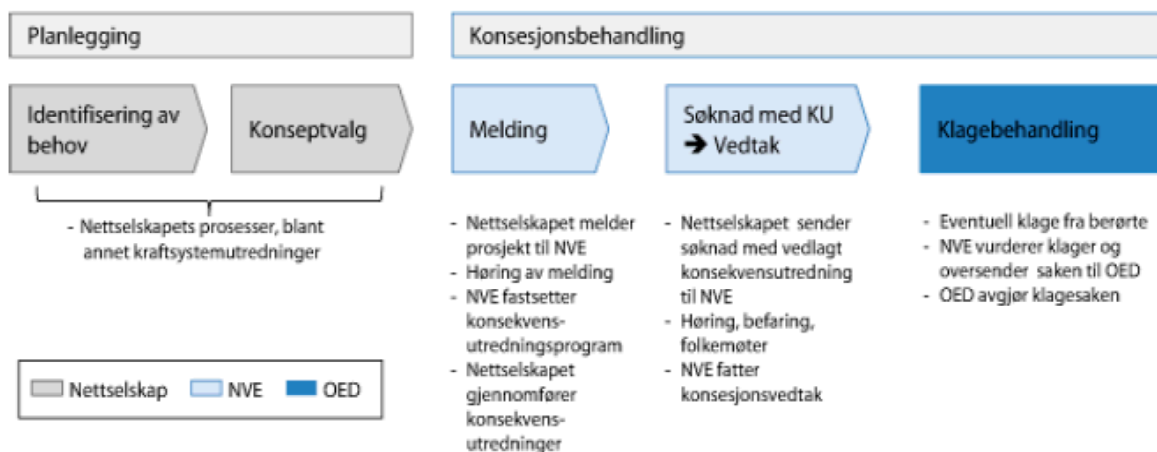
Regjeringen la i mars 2012 fram en melding til Stortinget (Meld. St. 14) om utbygging av strømmettet. Meldingen har fått tittelen *Vi bygger Norge - om utbygging av strømmettet*. I følge meldingen er det behov for store investeringer i strømmettet for å sikre at alle deler av landet får en sikker strømforsyning og jevnere priser. Det legges også vekt på at kapasiteten må økes for å gi muligheter for utbygging av mer fornybar energi, og for å møte forbruksveksten i petroleumssektoren, industrien og i områder med befolkningsvekst. Nettmeldingen legger opp til utbedringer av både distribusjonsnett, regionalnett og sentralnettet. Statnett har ansvaret for utbygging av sentralnettet, mens nettselskapene står ansvarlig for regionalnettet og distribusjonsnettet.

Det ble som kjent gitt konsesjon til utbygging av deler av sentralnettet for Nord-Norge i 2012 ved at 420 kV ledningen fra Ofoten til Hammerfest ble godkjent av NVE. Denne saken er nå til klagebehandling i OED etter at flere instanser har påklaget vedtaket. Sametinget har også påklaget konsesjonsvedtaket da dette representerer et meget stort arealinngrep i det samiske området. Søknaden omfatter en kraftlinje med en lengde på hele 370 km og skal gjennom noen av de mest sentrale reindriftsområdene i Norge. Kraftlinja vil berøre i alt 30 reinbeitedistrikt og en svensk sameby, samt en mengde med samiske kulturminner. Linja er et godt eksempel som illustrerer hvilke inngrep forbedringer av kraftnettet kan medføre i samiske områder.

I nettmeldingen slås det fast at samene som urfolk har rettigheter etter ILO-konvensjon 169 om utbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater. Der understrekes at samene har særlig rett til naturressurser i tradisjonelle samiske landområder, og at dette omfatter en særlig rett til beskyttelse mot inngrep i disse ressursene og til å delta i bruk, styring og bevaring av disse.

Nettmeldingen *"Vi bygger Norge – om utbygging av strømmettet"* skisserer endringer og effektivisering av dagens konsesjonsbehandlingen av kraftledninger. Etter dagens system fatter NVE vedtaket om konsesjon og OED er klarinstans.

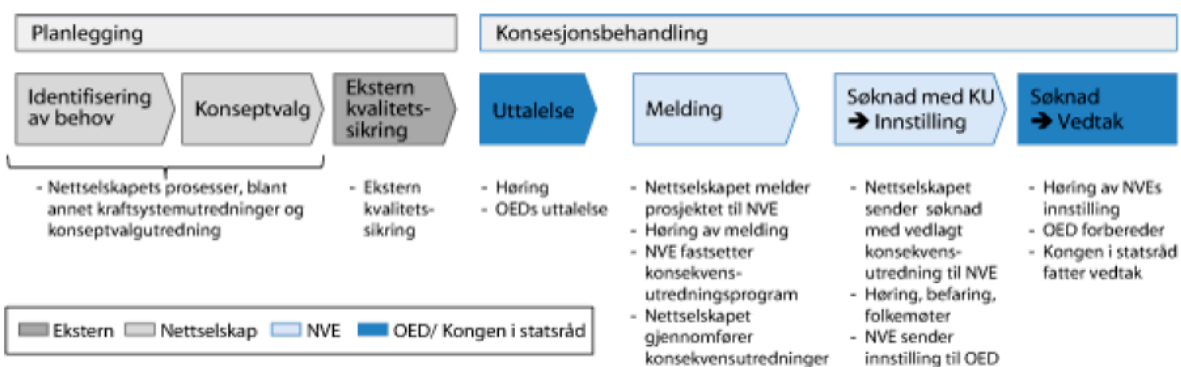

Figuren viser en skjematisk oversikt over gjeldende system og praksis for behandling av tillatelser til nettutbygging.

Berørte samiske interesser konsulteres på flere stadier i prosessen, både om utredningsprogrammet, som ledd i NVEs konsesjonsbehandling og ved en eventuell klage til OED. I det endrede opplegget forslår regjeringen å heve vedtaksmyndigheten for større kraftlinjesaker. Dette vil innebære at NVE lager en innstilling til departementet og saken avgjøres med vedtak av Kongen i statsråd. Klagebehandlingen vil dermed falle bort. Regjeringen ser på dette som en effektivisering av saksgangen.

Den foreslåtte nye saksgangen illustreres av følgende figur:

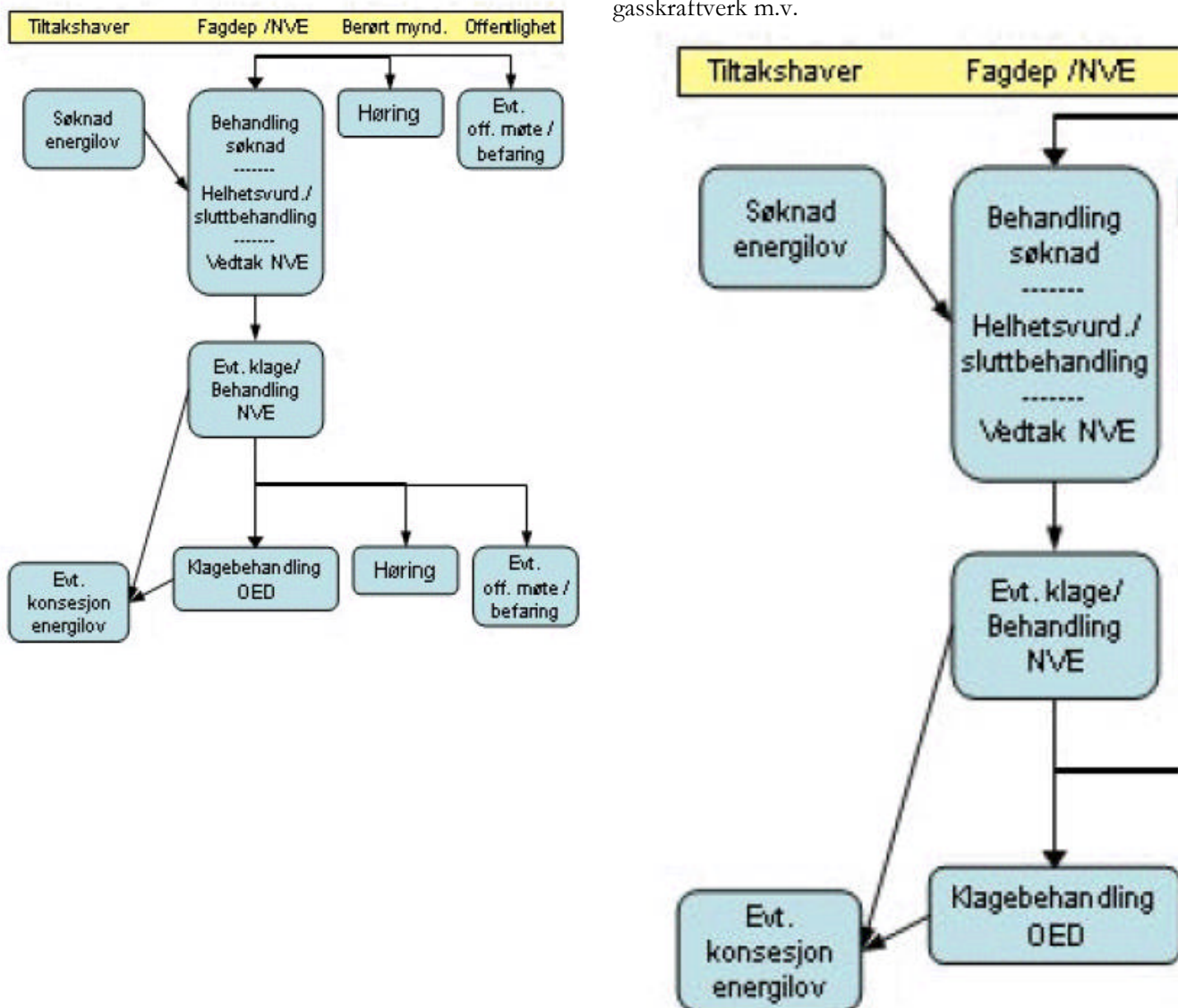
Det er ikke avklart hvordan samiske interesser skal ivaretas i det nye systemet. Det slås imidlertid fast at de foreslåtte endringene i konsesjonsbehandlingen ikke innebærer endringer i den plikten folkeretten og dagens konsultasjonsavtale pålegger energimyndighetene. Regjeringen legger opp til at konsesjonsprosedyrene skal drøftes med Sametinget i det videre arbeidet med meldingen.

Det vil være i Sametingets interesse å beskytte samenes områder og ressurser som grunnlag for næringsutøvelse. Det blir derfor viktig å få konsultasjonsprosedyrer som gir Sametinget og andre berørte samiske interesser reell innflytelse ved konsesjonsbehandling av større kraftlinjer.

b. Kraftutbygginger etter energilov mv.

Antall konsesjonssaker for bygging av vind- og vannkraftverk har økt de senere år. Ved årsskiftet 2012/2013 hadde NVE nærmere 300 vind- og vannkraftsøknader under behandling bare i de fire nordligste fylkene. Det er ikke tvil om at dersom bare en brøkdel av disse blir realisert vil dette føre til betydelig forringelse av naturgrunnet for samisk kultur og næringsutøvelse.

Konsesjonssaker som behandles etter energiloven er kraftledninger, vindkraftverk, små vannkraftverk, gasskraftverk m.v.

Figuren viser saksgangen for konsesjonsbehandling av kraftutbygginger etter energiloven.

Saksgangen ved behandling av større vannkraftverk er mer omfattende. Disse sakene behandles etter vassdragsloven og det er OED som gir konsesjon etter innstilling fra NVE. Prinsipielle saker legges fram for Stortinget. Stortinget er også klageinstans for større vannverksutbygginger som behandles i medhold av vassdragsloven. Alle større vannverksutbygginger skal konsekvensutredes før konsesjons-søknaden vurderes. I de nordligste fylkene er det pr i dag få søknader om store vannkraftverksutbygginger under behandling.

Sametinget er høringspart for alle meldepliktige energiutbygginger innenfor det samiske området. Storparten av sakene som Sametinget gir høringsuttalelser til omhandler vindkraft og småkraftverk. Det er få søknader om andre former for kraftverk som gasskraftverk, tidevannskraftverk, m.v.

På grunn av gode vindforhold er Norge kanskje det landet i Europa som har best forutsetninger for å produsere mye vindkraft. Tradisjonelt har vindkraftverkene blitt plassert på vindfulle steder langs kysten, mens det nå også blir mer vanlig å plassere dem til havs der de monteres på bunnen. De fleste vindkraftverk i Norge er installert i vindparker på land. Disse okkuperer store arealer og fører til betydelige inngrep i naturen. Mange mener at de også representerer en visuell forurensning av landskap.

Konsesjon for vindkraftverk behandles etter energiloven. Prosjekter der installert effekt overstiger 10 MW utløser krav om konsekvensutredning. En enkelt vindmølle produserer vanligvis 3 eller 4 MW. Siden de fleste kraftverkene utformes som vindparker må de konsekvensutredes. I samtlige vindkraftsaker, som Sametinget har behandlet de seneste år, har det derfor vært krav om konsekvensutredning.

Konsekvensutredningen utarbeides av tiltakshaver og sendes, sammen med søknaden, til NVE for konsesjonsbehandling. Vindkraftsaker omfattes av konsultasjonsavtalen med NVE, i tillegg til at Sametinget er høringsinstans og dermed har mulighet for å reise innsigelse.

Søknader om småkraftverk behandles også etter energiloven. Disse søknadene har en enklere saksprosess enn de større vannkraftverkene som behandles etter vassdragsloven. Det stilles vanligvis ikke krav om konsekvensutredning. Micro- og minikraftverk er ikke konsesjonspliktige og behandles etter plan- og bygningsloven.

Isolert sett kan et småkraftverk tilsynelatende virke som et lite naturinngrep. Men ulempene med småkraftverk kan likevel bli store. De representerer ofte det første inngrepet i tidligere inngrepsfrie områder. Anleggsveiene kan åpne opp for nye utbygginger, og dermed over tid danne et alibi for ytterligere inngrep. Inntaksdammene kan medføre risiko og ulempe for reindrifta ved bl.a. neddemming av beiter og usikker is. Anleggsperioden og økt ferdsel i området vil medføre ulemper for reindriftnæringen. Men den største konsekvensen vil ofte være de negative virkningene av alle småkraftverkene samlet, og da særlig sammen med annen infrastrukturbygging. For enkelte reinbeitedistrikt med begrensede disponible beitearealer kan selv små utbygginger og inngrep gi betydelige konsekvenser. Det er derfor positivt at NVE de siste par årene har innført en praksis der de samler alle søknadene om småkraftutbygginger innenfor ett reinbeitedistrikt i bolker og gjennomfører en samlet konsesjonsbehandling av alle søknadene. Praksisen er innført bl.a. for å få en bedre vurdering av de samlede virkningene.

Småkraftverk vil i mange tilfeller også kunne berøre og skjemme samiske kulturminner. Sametinget har en praksis med at vi gir tilbud til tiltakshaver om befaring av søknadsområdet før konsesjonssøknaden behandles. Dette er med på gjøre saksgangen smidigere, da man allerede i en tidlig fase avdekker om kraftverket vil komme i konflikt med eventuelle automatisk fredede kulturminner. Konsesjonssøknader for småkraftverk omfattes ikke av konsultasjonsavtalen med NVE, men Sametinget har anledning til å fremme innsigelse i disse sakene.

c. Høring av utredningsprogram, høring av KU og konsesjonssøknad, høringsmøter

I konsesjonssaker etter energiloven kommer Sametinget i befatning med saken i flere av fasene i saksgangen. De fleste sakene som omhandler energitilbygginger starter med at utbygger sender inn en melding om tiltaket til NVE, som videresender denne til berørte myndigheter. I meldingen skal søker oppgi om tiltaket skal konsekvensutredes.

Forskrift om konsekvensutredninger har krav om at det må utarbeides konsekvensutredning (KU) for vindkraftverk med installert effekt på mer enn 10 MW. Dette medfører at KU-bestemmelsene vil være aktuelle for de fleste søknadene om vindkraftverk. Ved søknader om vannkraftutbygginger som har en energiproduksjon på 40 GWh/år skal også utarbeides konsekvensutredninger. For søknader med økt produksjon mellom 30 og 40 GWh/år er det NVE som bestemmer om prosjektet kommer inn under KU-bestemmelsene. Kraftlinjer over 20 km i ny trase skal konsekvensutredes.

Innholdet i en KU skal være i overensstemmelse med krav som framgår av forskrift om konsekvensutredninger. KU legges frem som en samlet rapport, og består vanligvis av en sammenstilling av flere ulike fagrapporter. Det er ulike tema som skal konsekvensutredes, avhengig av hvilke interessefelt som vil bli berørt av utbyggingen. Disse temaene avklares i utredningsprogrammet /planprogrammet. De temaene som vanligvis berører samiske interesser er reindrift, annen samisk næringsutøvelse, jakt og fiske, kulturminner og inngrepsfrie områder (INON). Sametinget kan ved melding om anlegg uttale seg om det er temaer som det er ønskelig å utrede. Det kan også være aktuelt å konsultere NVE om fastsetting av utredningsprogrammet.

Etter at tiltakshaveren har utarbeidet KU, legges denne ut til høring sammen med konsesjonssøknaden. Det er vanlig at NVE gjennomfører både befaringer og høringsmøter dersom tiltaket er av en viss størrelse. Sametinget deltar ofte på befaringer og høringsmøter, noe avhengig av kapasitet og ressurser.

Høringsmøtene fungerer mest som informasjonsinnhenting for NVE. Det gis mulighet for å fremlegge meninger og synspunkter om tiltaket, men av tidsmessige årsaker vil muligheten til dialog ofte være begrenset.

Sametinget gir høringsuttalelser i saker der tiltaket berører samiske interesser. Saker med negativ virkninger for samisk kultur og næringsutøvelse prioriteres.

d. Innsigelsesmyndighet

Sametinget har virkemidler for å utøve en viss påvirkning på energiutbygginger. Disse virkemidlene brukes aktivt i dag med det formål å ivareta samiske interesser ved inngrep som følge av energiutbygginger. Sametinget regnes som berørt organ for alle meldepliktige energiutbygginger innenfor det samiske området. Reglene om innsigelse i plan- og bygningsloven gjelder så langt de passer ved behandling av søknader om konsesjon etter energiloven. De samme organene som har innsigelsesrett etter plan- og bygningsloven, har også innsigelsesrett i konsesjonssaker. Dette medfører at Sametinget har innsigelsesmyndighet i hht energiloven. Innsigelsesmyndigheten følger de samme reglene som innsigelse etter plan- og bygningsloven og gir en rett til å reise innsigelse mot planlagte kraftutbygginger. Retten til innsigelse kan brukes i saker der energiutbygginger fører til vesentlig ulempe for samisk kultur eller næringsutøvelse.

e. Klage

De samme organer som har innsigelsesrett etter plan- og bygningsloven, har også klagerett på konsesjonsvedtaket. Dette innebærer at Sametinget har klagerett i saker om konsesjoner til kraftlinjer og kraftverk som behandles av NVE etter energiloven. Klageretten er delvis betinget av om Sametinget har fremmet innsigelse til saken da den var på høring. Olje- og energidepartementet (OED) er klageinstans for konsesjonsvedtak fattet av NVE. Det er innarbeidet en praksis der OED konsulterer Sametinget i klagesakene.

For konsesjonsvedtak til større vannkraftanlegg, samt vannkraftverk der det er behov for vassdragsreguleringer, er det Stortinget som er klageinstans. I disse sakene er det OED som gir konsesjonen. Konsultasjonsavtalen med statlige myndigheter gjelder også for klager på større vannanlegg. I slike klagesaker gjennomføres konsultasjonene med OED.

f. Konsultasjoner

Som urfolk har samene rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. For å sikre at arbeidet med saker som kan påvirke samene direkte gjennomføres på en tilfredsstillende måte, ble det inngått en konsultasjonsavtale mellom Sametinget og Regjeringen den 11. mai 2005. Sametinget har med grunnlag av denne inngått en egen konsultasjonsavtale med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) datert 31.03.09. Avtalen gjelder konsultasjoner for alle tiltak innen energiområdet som overskrider grensene som er angitt i forskrift om konsekvensutredninger av 1. april 2005. Dette gjelder kraftledninger, vindkraftanlegg, vannkraftanlegg og vassdragsreguleringer.

Konsultasjonsavtalen gir også samiske lokalsamfunn og særskilte samiske interesser, som kan bli direkte påvirket av lovgivning eller tiltak, rett til konsultasjoner. Staten skal i slike tilfeller samordne konsultasjonsprosessene med Sametinget.

g. Samarbeidsavtale med grunneiere

Sametinget har i 2012 inngått en avtale med Statskog. Formålet med avtalen er å utvikle felles forståelse og å oppnå Sametingets tilslutning til Statskog SF sine arealdisponeringer, bruk og utnyttning av fornybare ressurser. Vindkraftutbygginger er nevnt som eksempel på arealdisponeringer som omfattes av avtalen. Avtalen forutsetter konsultasjoner mellom Sametinget og Statskog SF i saker der Sametinget ser dette som ønskelig. Avtalen er derfor aktuell ved behandling av energiutbygginger innenfor det samiske området, med unntak av Finnmark. I Finnmark gjelder Finnmarksloven.

Forslag 6, representant Mariann W. Magga, Arbeiderpartiet, NSR, Árja, Áarjel-Saemiej Gielh, Høyre og Flyttsamelista

Strategi for sikring av arealer og utvikling av samisk kultur ved energiutbygginger

Sametinget ser at dagens samfunnsutvikling tilsier behov for økt energiproduksjon for å sikre vekst og utvikling i samfunnet. Dette gjelder også det samiske samfunnet. Samtidig er vi tydelig på at våre tradisjonelle næringsområder og vår kultur må gis utviklingsmuligheter.

Sametingets hovedmålsetning er å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsutvikling. Dette gjelder også ved behandling av og konsultasjoner om søknader om utbygginger som følge av energiutvinning. Disse utgjør ofte store inngrep i områder hvor det tidligere ikke har vært inngrep. Dette strategidokumentet peker på utfordringer, målsettinger og strategier. Sametinget vil påpeke at totaliteten av inngrep i forbindelse med energiutbygginger utgjør en hovedutfordring for arbeidet med å sikre land- og ressursrettigheter og utviklingsmuligheter for eksisterende tradisjonelle kulturbærende næringer.

Det er et paradoks at klimaendringene og miljøgifter i størst grad påvirker urfolksområdene i Nord samtidig som det i disse områdene også skal iverksettes flest og mest omfattende avbøtende tiltak. Sametinget vil fremheve at arealpresset er svært stort i sørsamisk område og i Vest-Finnmark. Reindrifta er den samiske næringen som merker konsekvensene av totaliteten av arealinngrep. Det er påfallende at sentrale myndigheter på den ene siden sterkt kommuniserer at reinstallstilpasningen må skje på et økologisk grunnlag og i forhold til arealgrunnlaget, mens de samme myndighetene også har aktive strategier som medfører svært store arealinngrep.

Sametinget vil fremheve statens ansvar for å sikre det materielle kulturgrunnlaget for samisk kultur. Dette ansvaret påligger staten også i forhold til energi saker. Ordningen med el-sertifikat kan på sikt vise seg som et virkemiddel som understøtter industriutvikling i konkurranse med urfolkskultur.

Sametinget vil at det utarbeides totale planer for vindkraftutbygginger i samiske områder. Subsidierte vindkraftverk vil påvirke samiske næringers arealbruk, og dette må tas behørig hensyn til i planleggingen av anleggene. Sametinget vil også vise til en rapport fra Kjeller Vindteknikk som ble utarbeidet for Sametinget i 2010 hvor det fremkommer at forutsetningene for utbygging av vindkraft er bedre og billigere i Rogaland, hvor det er kortere avstand til forbruksområder og færre kostnader knyttet til bruk av kraftlinjenettet.

I saksbehandlingen av tillatelser til nettutbygging skal samiske interesser ivaretas. Sentrale myndigheter har et ansvar for å sikre dette på betryggende vis i samarbeid med Sametinget. De samiske interessene må ivaretas på en tydelig og avklart måte i forbindelse med innarbeidingen av en ny, mer effektiv saksbehandling på området. Sametinget reagerer på at Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ikke fører konsultasjoner med Sametinget i god tro. Noen av erfaringene med konsultasjonene med NVE er at NVE ikke viser åpenhet omkring konsultasjonsgrunnlaget og de dokumenter som NVE har opparbeidet på saksfelte det konsulteres omkring. Mulighetene til dialog med NVE har også vist seg å omfatte en del praktiske begrensinger, blant annet fordi befaringer og høringsmøter ikke åpner for at Sametinget gis rom eller muligheter for å få fremføre meninger og synspunkter omkring det aktuelle tiltaket.

Dette utgjør en betydelig utfordring for arbeidet med å ivareta samiske interesser i disse sammenhengene. Statens ansvar for det materielle kulturgrunnlaget for samisk kultur blir dermed ikke

overholdt på tilstrekkelig god måte i slike saker. Planlegging av all energiutbygging må synliggjøre hvilke effekter utbyggingen har på samisk kultur, slik at dette kan inngå i all saksbehandling.

- Konsekvensutredningene tar ikke tilstrekkelig hensyn til samlede og kumulative virkninger av flere større og mindre tiltak på feltet. Sametinget merker seg den skepsis som mange samiske rettighetshavere etter hvert har opparbeidet i forhold til konsekvensutredninger hvor graden av negativ påvirkning for reindriften oppgis å være ”liten” eller ”middels”. Grunnen til dette er at utredningene kun tar for seg ett enkeltinngrep hvor konsekvensene vurderes isolert i forhold til enkelttiltaket. Sametinget vil derfor fremheve at det er en betydelig svakhet i dagens regelverk at det ikke er større fokus på vurdering av samlede virkninger av ulike inngrep. Det er nødvendig å vurdere de samlede virkninger av inngrep som allerede er foretatt i ett område og se dette i sammenheng med nye, planlagte tiltak. Oversikter som finnes i kommunale arealplaner og kartgrunnlag er ikke vurdert i forhold til reindriften i områdene. En oversikt som viser samlet inngrepsstatus er nødvendig for å kunne gjennomføre konsultasjoner omkring ulike enkelttiltak og større inngrep.

Sametinget vil fremheve at FNs menneskerettskomite de senere år har tolket SP art. 27 slik at særlig inngripende tiltak av vesentlig betydning for urfolk omfatter et krav om fritt og informert forhåndssamtykke. Staten kan ikke tillate tiltak som fratår urfolk retten til kulturutøvelse, og urfolk kan heller ikke samtykke til slike tiltak. Dette innebærer at det i saker hvor tiltak i betydelig grad griper inn i tradisjonelle nærings- eller leveveier av vesentlig betydning for urfolk, foreligger en nektingsrett for det berørte urfolket.

Sametinget ser behovet for at ILO 169, SP art. 27 jfr. art 1 skal inkorporeres sterkere i arbeidet med å revidere sameloven og øvrig sektorlovgivning som er relevant for energiutbygginger, enten det er snakk om vann- eller vindkraftverk.

Sametinget mener at avtalen som NVE og Sametinget inngikk 31.mars 2009 må vurderes for å sikre reelle konsultasjoner med Sametinget. Avtalen har ikke vist seg å medføre nødvendig praksisendring fra NVE sin side i slike saker. Det er avgjørende for muligheten til å sikre enighet og samtykke til inngrep at konsultasjonene føres i god tro, med tillit og mål om å ivareta statens ansvar for samisk kultur. Sametinget mener at slike konsultasjoner må omfatte åpenhet omkring konsultasjonsgrunnlaget og sentrale dokumenter i saken det konsulteres om, reell vilje til og plass for gjensidig dialog samt mulighet til å drøfte alternative løsninger eller/og vilkår til søknadene. Det vil være vesentlig at det gjøres samlede konsultasjoner når det er flere reinbeitedistrikt som berøres av ett og samme inngrep. Også andre representative organer må kunne delta i konsultasjonene.

Sametinget har merket seg at det er betydelig asymmetri mellom samiske rettighetshavere og større selskaper når det gjelder kapasitet og kompetanse i alle former for energiutbygginger på ulike stadier. Omfanget av prosesser og tiltak er også så betydelig at dette svekker de samiske rettighetshavernes muligheter til å delta i et meningsbærende samvirke med alle utbyggere og myndigheter. Sametinget ønsker derfor at industrien og myndighetene finansierer instanser som for eksempel Protect Sápmi for å sikre at samiske rettighetshavere får nødvendig profesjonell bistand og støtte i slike saker.

Sametinget ønsker at det utvikles høyere reindriftsfaglig/samfunnsfaglig kompetansemiljø på linje med de fagmiljøer som finnes ved Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås og Fiskerihøgskolen ved Universitetet i Tromsø. Et slikt fagmiljø vil bedre kvalitet og sikre større grad av tillit hos utøvere i forhold til forskning og utredninger innenfor feltet. Etablering av et fagmiljø for forskning og overvåking av arealsituasjonen og energiutbygginger vil gi mulighet til å ha et uavhengig miljø som kan ha nødvendig autoritet og troverdighet. Bruk av tradisjonell reindriftsamisk kunnskap må formaliseres og trekkes inn i forskningsarbeid.

Sametinget ser nødvendigheten av at det gjennomføres eksterne juridiske kvalitetsvurderinger av planlagte tiltaks virkninger i forhold til det samiske materielle kulturgrunnlaget og juridiske konsekvenser av slike tiltak.

Sametinget har merket seg at Finnmarkseiendommen (FeFo) er deleier i Finnmark Kraft. Sametinget vil fremheve at FeFos strategier med aktivt eierskap og tilgjengeliggjøring av ressurser på Finnmarkseiendommen ikke må komme i strid med at lovens formål. Sametinget vil presisere at Finnmarkseiendommen ikke har anledning til å gjøre store og omfattende arealinngrep som har store konsekvenser i påvente av Finnmarkskommisjonens identifiseringsarbeid. Sametinget vil fremheve viktigheten av at styret i FeFo sørger for at tradisjonell samisk bruk av arealene, naturressursene og utmarka vektlegges i forvaltningsarbeidet. Sametinget vil også påpeke at reindriftas behov for arealvern skal vektlegges i praksis i FeFos arbeid. Sametinget må følge opp saker som behandles av FEFO, og som medfører endra bruk av utmark. I slike saker skal det fattes vedtak som Sametinget skal uttale seg til. Sametinget er positiv til utvikling av og forskning på nye energikilder. Samtidig vil Sametinget vise til at det har stor kulturell og samfunnsikkerhetsmessig betydning at tradisjonell vedfyring som gjennom historien har vært helt vesentlig og nødvendig for befolkningen. For samene har vedfyringen stor kulturell betydning, og derfor er bærekraftig forvaltning av skogsområdene av sentral betydning.

- 1) Sikre levedyktige samiske lokalsamfunn og næringsutøvelse på grunnlag av bærekraftig bevaring og forvaltning av arealer i samiske områder gjennom at:
 - a) Naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsutvikling bevares ved å:
 - i) Sikre at det gjennomføres behovsanalyser før kraftlinjer bygges og at disse utvikles etter en helhetlig plan på en måte hvor negative konsekvenser for samisk kultur og næringsutøvelse unngås. Krav om at all energiutbygging behandles etter Plan- og bygningsloven
 - ii) Sikre at terskelen for å gi konsesjoner i samiske områder hvor det allerede er sterkt arealpress heves.
 - iii) Søke å påvirke slik at vindkraft bygges ut i områder hvor det er nær tilknytning til store forbrukergrupper.
 - iv) Støtte utvikling for bruk av nye energikilder og for energiøkonomisering.
 - v) Sikre bærekraftig forvaltning og bevaring av skogsområder og å sikre retten til hogst for brensel i eget hushold.
 - vi) Energiutbygging ikke skal hindre tradisjonelt samisk levesett eller grunnlaget for kulturell bærekraft.
 - vii)
 - b) All energiutvinning i samiske områder skal bidra til å styrke samisk kultur, samfunnsliv og samiske næringer ved at:
 - i) Sametinget må legge de folkerettslige prinsippene i saker som innebærer store arealinngrep til grunn for sitt arbeid
 - ii) Det gjennomføres helhetlige utredninger av konsekvenser, virkninger og følger virkninger for berørte samiske interesser ved bygging av kraftlinjer.
 - iii) Det opparbeides dokumentasjon på overordnet inngrepsstatus og helhetlige oversikter over arealsituasjonen med vekt på reindriftas situasjon før konsekvensutredninger av større energianlegg fastsettes.
 - iv) Samlede virkninger blir en del av beslutningsgrunnlaget i forhold til konsesjonssaker.
 - v) Sametinget utarbeider policydokumenter for arbeidet med å forvalte Finnmarkseiendommen gjennom FeFo-styret samt å styrke dialogen med FeFo omkring den aktive ressursutviklingsstrategien FeFo har.

- vi) Sikre at sentrale myndigheters arbeid for å effektivisere saksbehandlingen i forhold til behandling og tillatelser til nettutbygging omfatter tydelige mekanismer for å sikre at samiske interesser ivaretas i saksbehandlingen med mål om å sikre det materielle naturgrunnlaget for samisk kultur og næringer.
 - vii) Utvikle tydelige regler for bedrifters samfunnsansvar for ivaretagelse og rimelig utbyttefordeling i forhold til samiske lokalsamfunn, næringer og interesser når det gjelder utbygginger og ny ressursutnyttelse i samiske områder.
 - viii) Sikre at utbyggere gjennomfører befaringer av kulturminner før konsesjonssøknader behandles.
 - ix) Sikre at hensynet til samisk kultur inkorporeres i sameloven og ressurslovgivningen.
 - x) Utarbeide en sametingsmelding om energi.
- c) Kunnskapsgrunnlaget omkring arealinngreps virkninger for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsniv styrkes gjennom å:
- i) Arbeide for etablering av et miljø for høyere reindriftsfaglig forskning.
 - ii) Iverksette et prosjekt for å utvikle metoder for ivaretagelse av tradisjonskunnskap og - forståelse, lokalkunnskap og erfaringsbasert praksis i forhold til forskning omkring konsekvenser av inngrep for reindrifta.
 - iii) Gjennomføre 1-3 konkrete eksterne faglige vurderinger av konkrete utbyggingstiltak, som for eksempel Fálesrássa, i forhold til SP art. 27.
 - iv) Styrke Sametingets kompetanse og kapasitet i energisaker.
 - v) Formalisere samisk reindriftskompetanse gjennom opprettelse av områdevis faglig utvalg.
- d) Sametingets og samiske rettighetshaveres deltakelse i beslutninger om energiutbygginger styrkes gjennom å:
- i) Sikre at konsultasjonene innenfor saksfeltet foregår i god tro, med åpenhet og tillit med mål om å oppnå enighet om beslutninger for energiutbygginger, herunder å vurdere avtalen med NVE i forhold til dette.
 - ii) Frem til konsultasjonene foregår på forsvarlig vis og i henhold til internasjonale konvensjoner, vil Sametinget fremme innsigelse i alle energisaker for å konsultere med Olje- og energidepartementet på grunn av foreliggende vurderinger og vedtak.
 - iii) Etablere og utvikle organer for å sikre samiske rettighetshavere får profesjonell bistand i arbeidet med konsesjonsprosesser og i forhandlinger med utbyggingsaktører.
 - iv) Utvikle en veileder som legger til rette for bedre samhandling mellom samiske rettighetshavere og energiselskaper.
 - v) Arbeide for å få i stand avtaler mellom utbygger og rettighetshavere i forkant av behandling av konsesjonssøknader.
 - vi) Videreføre støtten til stiftelsen Protect Sápmi, og arbeide aktivt slik at rettighetshavere kan nyttiggjøre seg stiftelsens kompetanse.

III Votering

Av 39 representanter var 35 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

Forslag 1-4 ble trukket.

Oppvekst-, omsorgs- og Utdanningskomiteens tilrådning ble trukket.

Forslag 5 ble forkastet med 32 stemmer. 4 stemte for.

Forslag 6 ble vedtatt med 32 stemmer mot 3 stemmer. Tilstede 35

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Mariann Wollmann Magga - saksordfører	Mathis Nilsen Eira
2	Mariann Wollmann Magga Silje Karine Muotka	Mariann Wollmann Magga Per Andersen Bæhr Anders Somby jr
3	Silje Karine Muotka Hans J Eriksen	Mariann Wollmann Magga Anders Somby jr Silje Karine Muotka
	Hans J Eriksen Aili Keskitalo - forr.orden Silje Karine Muotka - forr.orden	
4	Anders Somby jr Anders Somby jr	Silje Karine Muotka
5	Laila Susanne Vars Laila Susanne Vars	Anders Somby jr
6	Ragnhild M Aslaksen Ragnhild M Aslaksen	Silje Karine Muotka Ann-Mari Thomassen
7	Miriam Paulsen	
8	Raimo Valle	
9	Mathis Nilsen Eira	
10	Anne Helene Moeng Saari	
11	Ida Marie Bransfjell	
12	Mariann Wollmann Magga	
13	Laila Susanne Vars	
14	John Kappfjell Mariann Wollmann Magga - saksordfører Silje Karine Muotka - forr.orden	

VI Sametingets vedtak

Strategi for sikring av arealer og utvikling av samisk kultur ved energiutbygginger

Sametinget ser at dagens samfunnsutvikling tilsier behov for økt energiproduksjon for å sikre vekst og utvikling i samfunnet. Dette gjelder også det samiske samfunnet. Samtidig er vi tydelig på at våre tradisjonelle næringsområder og vår kultur må gis utviklingsmuligheter.

Sametingets hovedmålsetning er å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsutvikling. Dette gjelder også ved behandling av og konsultasjoner om søknader om utbygginger som følge av energiutvinning. Disse utgjør ofte store inngrep i områder hvor det tidligere ikke har vært inngrep. Dette strategidokumentet peker på utfordringer, målsettinger og strategier. Sametinget vil påpeke at totaliteten av inngrep i forbindelse med energiutbygginger utgjør en hovedutfordring for arbeidet med å sikre land- og ressursrettigheter og utviklingsmuligheter for eksisterende tradisjonelle kulturbærende næringer.

Det er et paradoks at klimaendringene og miljøgifter i størst grad påvirker urfolksområdene i Nord samtidig som det i disse områdene også skal iverksettes flest og mest omfattende avbøtende tiltak. Sametinget vil fremheve at arealpresset er svært stort i sørsamisk område og i Vest-Finnmark. Reindrifta er den samiske næringen som merker konsekvensene av totaliteten av arealinngrep. Det er påfallende at sentrale myndigheter på den ene siden sterkt kommuniserer at reinstallstilpasningen må skje på et økologisk grunnlag og i forhold til arealgrunnlaget, mens de samme myndighetene også har aktive strategier som medfører svært store arealinngrep.

Sametinget vil fremheve statens ansvar for å sikre det materielle kulturgrunnlaget for samisk kultur. Dette ansvaret påligger staten også i forhold til energi saker. Ordningen med el-sertifikat kan på sikt vise seg som et virkemiddel som understøtter industriutvikling i konkurranse med urfolkskultur.

Sametinget vil at det utarbeides totale planer for vindkraftutbygginger i samiske områder. Subsidierte vindkraftverk vil påvirke samiske næringers arealbruk, og dette må tas behørig hensyn til i planleggingen av anleggene. Sametinget vil også vise til en rapport fra Kjeller Vindteknikk som ble utarbeidet for Sametinget i 2010 hvor det fremkommer at forutsetningene for utbygging av vindkraft er bedre og billigere i Rogaland, hvor det er kortere avstand til forbruksområder og færre kostnader knyttet til bruk av kraftlinjenettet.

I saksbehandlingen av tillatelser til nettutbygging skal samiske interesser ivaretas. Sentrale myndigheter har et ansvar for å sikre dette på betryggende vis i samarbeid med Sametinget. De samiske interessene må ivaretas på en tydelig og avklart måte i forbindelse med innarbeidingen av en ny, mer effektiv saksbehandling på området. Sametinget reagerer på at Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ikke fører konsultasjoner med Sametinget i god tro. Noen av erfaringene med konsultasjonene med NVE er at NVE ikke viser åpenhet omkring konsultasjonsgrunnlaget og de dokumenter som NVE har opparbeidet på saksfelte det konsulteres omkring. Mulighetene til dialog med NVE har også vist seg å omfatte en del praktiske begrensinger, blant annet fordi befaringer og høringsmøter ikke åpner for at Sametinget gis rom eller muligheter for å få fremføre meninger og synspunkter omkring det aktuelle tiltaket.

Dette utgjør en betydelig utfordring for arbeidet med å ivareta samiske interesser i disse sammenhengene. Statens ansvar for det materielle kulturgrunnlaget for samisk kultur blir dermed ikke overholdt på tilstrekkelig god måte i slike saker. Planlegging av all energiutbygging må synliggjøre hvilke effekter utbyggingen har på samisk kultur, slik at dette kan inngå i all saksbehandling.

- Konsekvensutredningene tar ikke tilstrekkelig hensyn til samlede og kumulative virkninger av flere større og mindre tiltak på feltet. Sametinget merker seg den skepsis som mange samiske rettighetshavere etter hvert har opparbeidet i forhold til konsekvensutredninger hvor graden av negativ påvirkning for reindriften oppgis å være ”liten” eller ”middels”. Grunnen til dette er at utredningene kun tar for seg ett enkeltinngrep hvor konsekvensene vurderes isolert i forhold til enkelttiltaket. Sametinget vil derfor fremheve at det er en betydelig svakhet i

dagens regelverk at det ikke er større fokus på vurdering av samlede virkninger av ulike inngrep. Det er nødvendig å vurdere de samlede virkninger av inngrep som allerede er foretatt i ett område og se dette i sammenheng med nye, planlagte tiltak. Oversikter som finnes i kommunale arealplaner og kartgrunnlag er ikke vurdert i forhold til reindrifta i områdene. En oversikt som viser samlet inngrepsstatus er nødvendig for å kunne gjennomføre konsultasjoner omkring ulike enkelttiltak og større inngrep.

Sametinget vil fremheve at FNs menneskerettskomite de senere år har tolket SP art. 27 slik at særlig inngripende tiltak av vesentlig betydning for urfolk omfatter et krav om fritt og informert forhåndssamtykke. Staten kan ikke tillate tiltak som fratår urfolk retten til kulturutøvelse, og urfolk kan heller ikke samtykke til slike tiltak. Dette innebærer at det i saker hvor tiltak i betydelig grad griper inn i tradisjonelle nærings- eller leveveier av vesentlig betydning for urfolk, foreligger en nektingsrett for det berørte urfolket.

Sametinget ser behovet for at ILO 169, SP art. 27 jfr. art 1 skal inkorporeres sterkere i arbeidet med å revidere sameloven og øvrig sektorlovgivning som er relevant for energiutbygginger, enten det er snakk om vann- eller vindkraftverk.

Sametinget mener at avtalen som NVE og Sametinget inngikk 31.mars 2009 må vurderes for å sikre reelle konsultasjoner med Sametinget. Avtalen har ikke vist seg å medføre nødvendig praksisendring fra NVE sin side i slike saker. Det er avgjørende for muligheten til å sikre enighet og samtykke til inngrep at konsultasjonene føres i god tro, med tillit og mål om å ivareta statens ansvar for samisk kultur. Sametinget mener at slike konsultasjoner må omfatte åpenhet omkring konsultasjonsgrunnlaget og sentrale dokumenter i saken det konsulteres om, reell vilje til og plass for gjensidig dialog samt mulighet til å drøfte alternative løsninger eller/og vilkår til søknadene. Det vil være vesentlig at det gjøres samlede konsultasjoner når det er flere reinbeitedistrikt som berøres av ett og samme inngrep. Også andre representative organer må kunne delta i konsultasjonene.

Sametinget har merket seg at det er betydelig asymmetri mellom samiske rettighetshavere og større selskaper når det gjelder kapasitet og kompetanse i alle former for energiutbygginger på ulike stadier. Omfanget av prosesser og tiltak er også så betydelig at dette svekker de samiske rettighetshavernes muligheter til å delta i et meningsbærende samvirke med alle utbyggere og myndigheter. Sametinget ønsker derfor at industrien og myndighetene finansierer instanser som for eksempel Protect Sápmi for å sikre at samiske rettighetshavere får nødvendig profesjonell bistand og støtte i slike saker.

Sametinget ønsker at det utvikles høyere reindriftsfaglig/samfunnsfaglig kompetansemiljø på linje med de fagmiljøer som finnes ved Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås og Fiskerihøgskolen ved Universitetet i Tromsø. Et slikt fagmiljø vil bedre kvalitet og sikre større grad av tillit hos utøvere i forhold til forskning og utredninger innenfor feltet. Etablering av et fagmiljø for forskning og overvåking av arealsituasjonen og energiutbygginger vil gi mulighet til å ha et uavhengig miljø som kan ha nødvendig autoritet og troverdighet. Bruk av tradisjonell reindriftsamisk kunnskap må formaliseres og trekkes inn i forskningsarbeid.

Sametinget ser nødvendigheten av at det gjennomføres eksterne juridiske kvalitetsvurderinger av planlagte tiltaks virkninger i forhold til det samiske materielle kulturgrunnlaget og juridiske konsekvenser av slike tiltak.

Sametinget har merket seg at Finnmarkseiendommen (FeFo) er deleier i Finnmark Kraft. Sametinget vil fremheve at FeFos strategier med aktivt eierskap og tilgjengeliggjøring av ressurser på Finnmarkseiendommen ikke må komme i strid med at lovens formål. Sametinget vil presisere at Finnmarkseiendommen ikke har anledning til å gjøre store og omfattende arealinngrep som har store konsekvenser i påvente av Finnmarkskommisjonens identifiseringsarbeid. Sametinget vil fremheve viktigheten av at styret i FeFo sørger for at tradisjonell samisk bruk av arealene, naturressursene og

utmarka vektlegges i forvaltningsarbeidet. Sametinget vil også påpeke at reindriftas behov for arealvern skal vektlegges i praksis i FeFos arbeid. Sametinget må følge opp saker som behandles av FEFO, og som medfører endra bruk av utmark. I slike saker skal det fattes vedtak som Sametinget skal uttale seg til. Sametinget er positiv til utvikling av og forskning på nye energikilder. Samtidig vil Sametinget vise til at det har stor kulturell og samfunnsikkerhetsmessig betydning at tradisjonell vedfyring som gjennom historien har vært helt vesentlig og nødvendig for befolkningen. For samene har vedfyringen stor kulturell betydning, og derfor er bærekraftig forvaltning av skogsområdene av sentral betydning.

- 2) Sikre levedyktige samiske lokalsamfunn og næringsutøvelse på grunnlag av bærekraftig bevaring og forvaltning av arealer i samiske områder gjennom at:
 - a) Naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsutvikling bevares ved å:
 - i) Sikre at det gjennomføres behovsanalyser før kraftlinjer bygges og at disse utvikles etter en helhetlig plan på en måte hvor negative konsekvenser for samisk kultur og næringsutøvelse unngås. Krav om at all energiutbygging behandles etter Plan- og bygningsloven
 - ii) Sikre at terskelen for å gi konsesjoner i samiske områder hvor det allerede er sterkt arealpress heves.
 - iii) Søke å påvirke slik at vindkraft bygges ut i områder hvor det er nær tilknytning til store forbrukergrupper.
 - iv) Støtte utvikling for bruk av nye energikilder og for energiøkonomisering.
 - v) Sikre bærekraftig forvaltning og bevaring av skogsområder og å sikre retten til hogst for brensel i eget hushold.
 - vi) Energiutbygging ikke skal hindre tradisjonelt samisk levesett eller grunnlaget for kulturell bærekraft.
 - vii)
 - b) All energiutvinning i samiske områder skal bidra til å styrke samisk kultur, samfunnsliv og samiske næringer ved at:
 - i) Sametinget må legge de folkerettslige prinsippene i saker som innebærer store arealinngrep til grunn for sitt arbeid
 - ii) Det gjennomføres helhetlige utredninger av konsekvenser, virkninger og følger virkninger for berørte samiske interesser ved bygging av kraftlinjer.
 - iii) Det opparbeides dokumentasjon på overordnet inngrepsstatus og helhetlige oversikter over arealsituasjonen med vekt på reindriftas situasjon før konsekvensutredninger av større energianlegg fastsettes.
 - iv) Samlede virkninger blir en del av beslutningsgrunnlaget i forhold til konsesjonssaker.
 - v) Sametinget utarbeider policydokumenter for arbeidet med å forvalte Finnmarkseiendommen gjennom FeFo-styret samt å styrke dialogen med FeFo omkring den aktive ressursutviklingsstrategien FeFo har.
 - vi) Sikre at sentrale myndigheters arbeid for å effektivisere saksbehandlingen i forhold til behandling og tillatelser til nettutbygging omfatter tydelige mekanismer for å sikre at samiske interesser ivaretas i saksbehandlingen med mål om å sikre det materielle naturgrunnlaget for samisk kultur og næringer.
 - vii) Utvikle tydelige regler for bedrifters samfunnsansvar for ivaretagelse og rimelig utbyttefordeling i forhold til samiske lokalsamfunn, næringer og interesser når det gjelder utbygginger og ny ressursutnyttelse i samiske områder.
 - viii) Sikre at utbyggere gjennomfører befaringer av kulturminner før konsesjonssøknader behandles.
 - ix) Sikre at hensynet til samisk kultur inkorporeres i sameloven og ressurslovgivningen.

- x) Utarbeide en sametingsmelding om energi.

- c) Kunnskapsgrunnlaget omkring arealinngreps virkninger for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv styrkes gjennom å:
 - i) Arbeide for etablering av et miljø for høyere reindrifsfaglig forskning.
 - ii) Iverksette et prosjekt for å utvikle metoder for ivaretagelse av tradisjonskunnskap og - forståelse, lokalkunnskap og erfaringsbasert praksis i forhold til forskning omkring konsekvenser av inngrep for reindrifta.
 - iii) Gjennomføre 1-3 konkrete eksterne faglige vurderinger av konkrete utbyggingstiltak, som for eksempel Fálesrássa, i forhold til SP art. 27.
 - iv) Styrke Sametingets kompetanse og kapasitet i energisaker.
 - v) Formalisere samisk reindrifskompetanse gjennom opprettelse av områdevis faglig utvalg.

- d) Sametingets og samiske rettighetshaveres deltakelse i beslutninger om energiutbygginger styrkes gjennom å:
 - i) Sikre at konsultasjonene innenfor saksfeltet foregår i god tro, med åpenhet og tillit med mål om å oppnå enighet om beslutninger for energiutbygginger, herunder å vurdere avtalen med NVE i forhold til dette.
 - ii) Frem til konsultasjonene foregår på forsvarlig vis og i henhold til internasjonale konvensjoner, vil Sametinget fremme innsigelse i alle energisaker for å konsultere med Olje- og energidepartementet på grunn av foreliggende vurderinger og vedtak.
 - iii) Etablere og utvikle organer for å sikre samiske rettighetshavere får profesjonell bistand i arbeidet med konsesjonsprosesser og i forhandlinger med utbyggingsaktører.
 - iv) Utvikle en veileder som legger til rette for bedre samhandling mellom samiske rettighetshavere og energiselskaper.
 - v) Arbeide for å få i stand avtaler mellom utbygger og rettighetshavere i forkant av behandling av konsesjonssøknader.
 - vi) Videreføre støtten til stiftelsen Protect Sápmi, og arbeide aktivt slik at rettighetshavere kan nyttiggjøre seg stiftelsens kompetanse.

Behandlingen av saken ble avsluttet 06.06.13 kl. 14.52.